

ARCHEOLOGISCHE EVALUATIE VAN HET BODEMARCHIEF LANGS DE MUITERIJ TE BRAKEL (OOST-VLAANDEREN)

VERSLAG VAN RESULTATEN

ABO Archeologische Rapporten 372

Rapport opgemaakt door: Veerle Caelen

Derbystraat 51

9051 Gent

Februari 2017

Dossiernr. 20993.R.01

Aartselaar

COLOFON

Titel

Archeologische evaluatie van het bodemarchief langs de Mouterij te Brakel (Oost-Vlaanderen)

Auteurs

Veerle Caelen

Projectnummer

- 20993 (intern)
- 2017B310 (Agentschap Onroerend Erfgoed)

Plaats en Datum

Aartselaar, februari 2017

Reeks en nummer

ABO archeologische rapporten 372

ISSN 2406-3940

RAPPORTFICHE

Template

Versies		
Versie	Datum	Status
v0	21/02/2017	Interne draft
v1	22/02/2017	Externe draft / definitieve versie
v2	22/02/2017	Definitieve versie

Projectteam	
<i>Functie</i>	<i>Naam</i>
Projectleider	Anouk Van der Kelen
Business Unit Manager	Tim Moerenhout
Kwaliteitscontrole	Jan Coenaerts
Director	Didier Reyns / Patrick Hambach

INHOUD

DEEL 2	Verslag van Resultaten	7
1	Inleiding (beschrijvend gedeelte)	7
1.1	Thesaurus	7
1.2	Administratieve gegevens	7
1.3	Doel van het onderzoek	8
1.4	Aanleiding van het onderzoek	8
1.5	Afbakening onderzoeksgebied	8
1.6	Onderzoeksstrategie	10
2	Aard van de bedreiging	11
2.1	Huidige situatie	11
2.2	Toekomstige situatie	12
3	Assessmentrapport: Landschappelijke analyse	18
3.1	Topografische situering	18
3.2	Bodemkundige situering	22
4	Assessmentrapport: archeologische voorkennis	28
4.1	Historische situering	29
4.2	Inventarissen onroerend erfgoed	29
4.3	Cartografische bronnen	36
5	Besluit	43
5.1	Interpretatie en datering	43
5.2	Inschatting potentieel tot kennisvermeerdering	44
5.3	Samenvatting	44
6	Kwaliteitscontrole en ondertekening	45
7	Bibliografie	46
7.1	Literaire bronnen	46

LIJST VAN FIGUREN

Figuur 1: Luchtfoto (middenschalige winteropnamen, kleur, 2016) met aanduiding van het onderzoeksgebied (lichtblauw). (Bron: Geopunt 2017).....	9
Figuur 2: GRB met aanduiding van het onderzoeksgebied (blauw). (Bron: Geopunt 2017)	9
Figuur 3: Kadasterplan met aanduiding van het onderzoeksgebied (blauw). (Bron: CadGIS 2017)	10
Figuur 4: Luchtfoto met aanduiding van het studiegebied. Het is duidelijk dat het studiegebied bijna volledig wordt ingenomen door gras met her en der enkele bomen (middenschalige winteropnamen, kleur, 2016) (Bron: Geopunt 2017).....	11
Figuur 5: Plan met de bestaande toestand (bron: opdrachtgever 2017).	12
Figuur 6: Verkavelingplan met aanduiding van de verschillende loten en de locaties van de geplande woningen (bron: opdrachtgever 2017).	13
Figuur 7: Terreinprofiel met weergave van de zijgevels van de geplande woningen (Bron: opdrachtgever 2017).....	13
Figuur 8: Terreinprofiel met weergave van de Voor/achtergevels van de geplande woningen (Bron: opdrachtgever 2017).....	14
Figuur 9: Inplantingsplan van de nieuwe wegenis met DWA, RWA, en parkeerzones (bron: Opdrachtgever 2017).	15
Figuur 10: Doorsnede van de geplande DWA (rood) en RWA (blauw) ter hoogte van de aansluiting met de Mouterij (bron: opdrachtgever 2017).	16
Figuur 11: Doorsnede van de geplande DWA (rood) en RWA (blauw) tussen het overstort aan huisnummer 4 en inspectieput 2 (bron: opdrachtgever 2017).	16
Figuur 12: Boven- en zijaanzicht van het overstort ter hoogte van huisnummer 4 (bron: opdrachtgever 2017).....	17
Figuur 14: Uittreksel van de topografische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (blauw). (Bron: NGI 2016)	18
Figuur 15: Luchtfoto (middenschalige winteropnamen, kleur, 2015) met hoogteprofiel van het gedeelte van de Klappijstraat binnen het tracé (blauw). (Bron: Geopunt 2017)	19
Figuur 16: Hoogteprofiel 1. Profiel dat van ZW – NO getrokken werd. (Bron: Geopunt 2017)..	19
Figuur 17: Hoogteprofiel 2. Profiel dat van N – Z getrokken werd. (Bron: Geopunt 2017).....	19
Figuur 18: DTM (1m) met aanduiding van het onderzoeksgebied (blauw) (Bron: Geopunt 2017)	20
Figuur 19: Hillshade (5m) met aanduiding van het tracé (blauw) (bron: Geopunt 2016)	21
Figuur 20: Gedigitaliseerde bodemkaart (1:20.000) met aanduiding van het onderzoeksgebied (blauw). (Bron: Geopunt 2017)	23
Figuur 21: Gedigitaliseerde Quartairgeologische kaart (1:200.000) met aanduiding van het onderzoeksgebied (blauw). (Bron: Geopunt 2017).....	24
Figuur 22: Quartairgeologische sequentie ter hoogte van het onderzoeksgebied: profieltype 2. Tertiairgeologische kaart (Bron: Geopunt 2017)	25
Figuur 23: Gedigitaliseerde Tertiairgeologische kaart (1:50.000) met aanduiding van het onderzoeksgebied (blauw). (Bron: Geopunt 2017).....	25
Figuur 24: Bodemerosiekaart op perceelsniveau met aanduiding van het onderzoeksgebied (blauw). (Bron: Geopunt 2017)	26
Figuur 25: Bodemgebruikskaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (blauw). (Bron: Geopunt 2016)	27
Figuur 26: Tabel met geraadpleegde bronnen voor hoofdstuk 4.	28

Figuur 27: GRB met aanduiding van de ankerplaatsen van Trimpontbos-Hayesbos en Steenbergbos (groene aflijning) en het cult. Historisch landschap van het Hayesbos en de Verrebeekvallei (groen vlak) (bron: geoportaal 2017).....	30
Figuur 28: Kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (blauw) en alle bouwkundige relictten (oranje) in een straal van 1000m (rood) (bron: geoportaal 2017)	31
Figuur 29: Kaart met alle CAI-locaties (groen) in een straal van 1000m (rood) rond het onderzoeksgebied (blauw) (bron: CAI 2017).	33
Figuur 31: Overzichtstabel met CAI-locaties.....	35
Figuur 32: Fricxkaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (blauw). (Bron: Geopunt 2016)	36
Figuur 33: Ferrariskaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (blauw). (Bron: Geopunt 2016)	37
Figuur 34: Atlas der Buurtwegen met aanduiding van het onderzoeksgebied (blauw). (Bron: Geopunt 2016)	38
Figuur 35: Vandermaelenkaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (blauw). (Bron: Geopunt 2016)	39
Figuur 36: Popp-kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (blauw) (Geopunt 2016)	40
Figuur 37: Orthofotomozaïek uit 1971 (kleinschalige zomeropnamen, zwart-wit) met aanduiding van het onderzoeksgebied (blauw). (Bron: Geopunt 2016).....	41
Figuur 38: Orthofotomozaïek uit 1979-1990 (kleinschalige zomeropnamen, kleur) met aanduiding van het onderzoeksgebied (blauw). (Bron: Geopunt 2016).....	41

DEEL 2 VERSLAG VAN RESULTATEN

1 INLEIDING (BESCHRIJVEND GEDEELTE)

1.1 THESAURUS

Bureauonderzoek, Brakel, Vlaamse Ardennen, verkaveling, Romeins, erosie

1.2 ADMINISTRATIEVE GEGEVENS

Projectcode	Onroerend Erfgoed: 2016F108
ISSN-nummer	2406-3940
Erkend Archeoloog	ABO
Erkenningsnummer	OE/ERK/Archeoloog/2017/00167
Naam + adres onderzoeksgebied	Muiterij
- straat + nr.:	Muiterij zn.
- postcode:	9660
- fusiegemeente:	brakel
- land:	België
Lambert72coördinaten (EPSG:31370)	Bounding box: xMin,yMin 3.77355,50.77 xMax,yMax 3.77535,50.77
Kadaster	
- Gemeente:	Brakel (Oost-Vlaanderen)
- Afdeling:	7 Everbeek
- Sectie:	A
- Percelen:	329V, 329W, 329X, 330D, 331G
Onderzoekstermijn	Februari 2017
Thesaurus	Bureauonderzoek, Brakel, Vlaamse Ardennen, verkaveling, Romeins, erosie

1.3 DOEL VAN HET ONDERZOEK

Het doel van de archeologienota is nagaan in hoeverre het archeologisch archief dat potentieel aanwezig is op een terrein is bedreigd door een nakende ingreep in de bodem. Het onderzoek heeft drie objectieven. Ten eerste wordt een inschatting gemaakt van het archeologisch potentieel van de site. Daarnaast wordt nagegaan welke bewaring we kunnen verwachten van deze archeologische resten. Ten derde wordt nagegaan wat de impact van de geplande ingreep in de bodem zal zijn op deze resten.

De gegevens voor deze analyse worden gehaald uit bestaande en ontsloten landschappelijke, bouwkundige en archeologische inventarissen en kaarten in combinatie met de plannen geleverd door de opdrachtgever. Op basis van de resultaten van dit onderzoek zal een advies worden geformuleerd voor eventueel archeologisch vervolgonderzoek, *in situ* bewaring of vrijgave van het terrein.

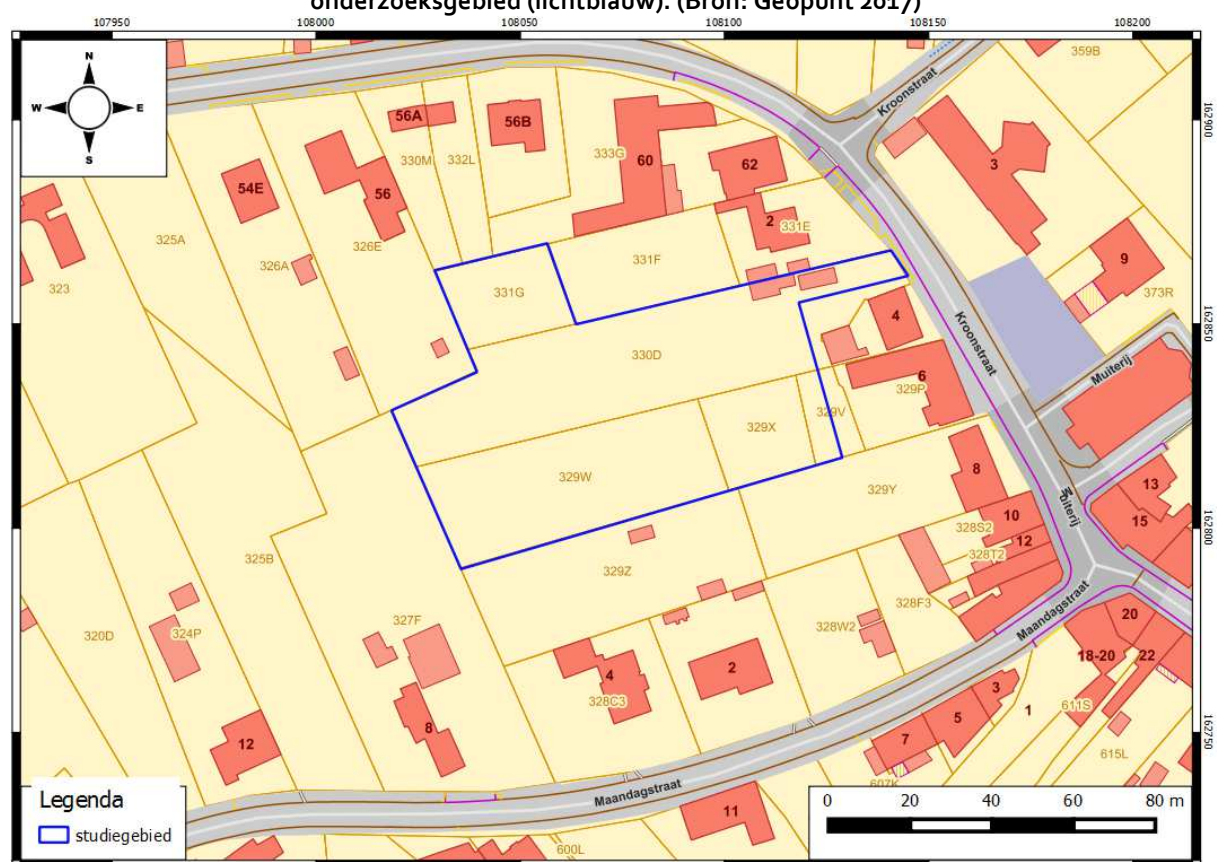
1.4 AANLEIDING VAN HET ONDERZOEK

Deze archeologienota werd opgesteld naar aanleiding van de geplande verkaveling met wegnis aan de Mouterij te Brakel (Oost-Vlaanderen). Het gaat om de aanleg van 10 loten met nieuwe woningen, drie parkeerzones met omliggende beplanting, en een nieuwe wegnis met onderliggend een DWA- en RWA-stelsel. Twee van de woningen bestaan uit volledig open bebouwing, de overige 8 zijn half-open bebouwing. De nieuwe weg wordt ca. 5,5m breed en loopt van oost naar west over de volledige lengte van de verkaveling. Aan de zuidzijde van de weg komt een verhoogd voetpad van ca. 2,20m breed. Onder weg zal een nieuw DWA- en RWA-stelsel aangelegd worden dat in het oosten aansluit op het bestaande stelsel in de Mouterij.

De beoogde aanleg van de weg, de aanleg van de woningen, de parkeerzones en de riolering en de bijhorende graafwerken worden beschouwd als een ingreep in de bodem. Doordat de oppervlakte van de percelen waarop deze ingreep betrekking heeft de 3000m² overschrijdt en de ingreep in de bodem (ca. 2152m²) de 1000m² overschrijdt moet er, in het kader van het nieuwe Onroerend Erfgoeddecreet, voorafgaand aan een bouwvergunning, een archeologienota worden opgemaakt om het archeologisch potentieel te evalueren (art. 5.4.1. Onroerend Erfgoeddecreet). Aangezien de percelen momenteel nog niet in eigendom van de opdrachtgever zijn kunnen de percelen niet betreden worden voor archeologisch onderzoek. Bijgevolg wordt deze nota volledig op basis van een bureaustudie opgesteld.

1.5 AFBAKENING ONDERZOEKSGBIED

Het onderzoeksgebied is gesitueerd in de omgeving van de Mouterij te Everbeek, deelgemeente van Brakel (Oost-Vlaanderen). Het wordt omsloten door de Kroonstraat in het noorden, de Mouterij en de Kroonstraat in het oosten, en de Maandagstraat in het zuiden. Het terrein ligt net ten oosten van Everbeek-boven en wordt langs alle kanten ingesloten door bestaande woningen met omheinde tuinen. Het terrein omvat percelen 329V, 329W, 329X, 330D en 331G van afdeling 7 Everbeek, sectie A en heeft een totale oppervlakte van ca. 5555m².

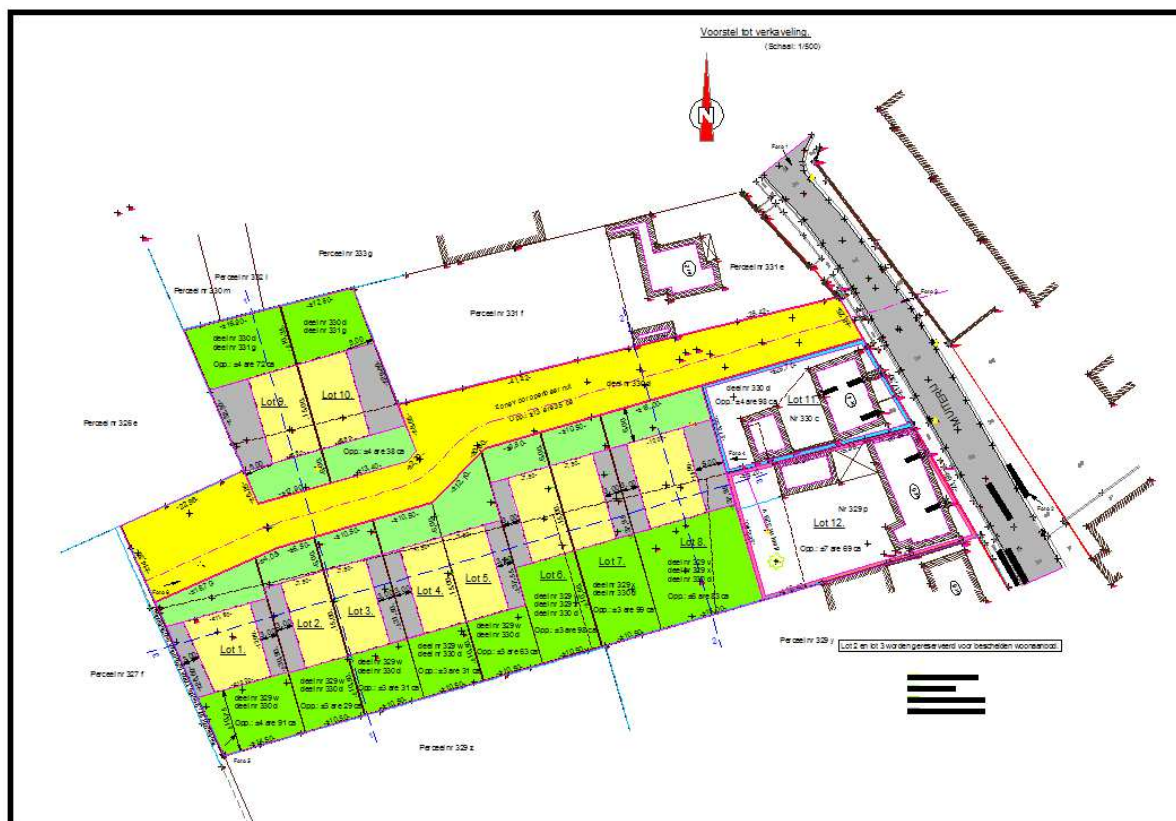
2 AARD VAN DE BEDREIGING

2.1 HUIDIGE SITUATIE

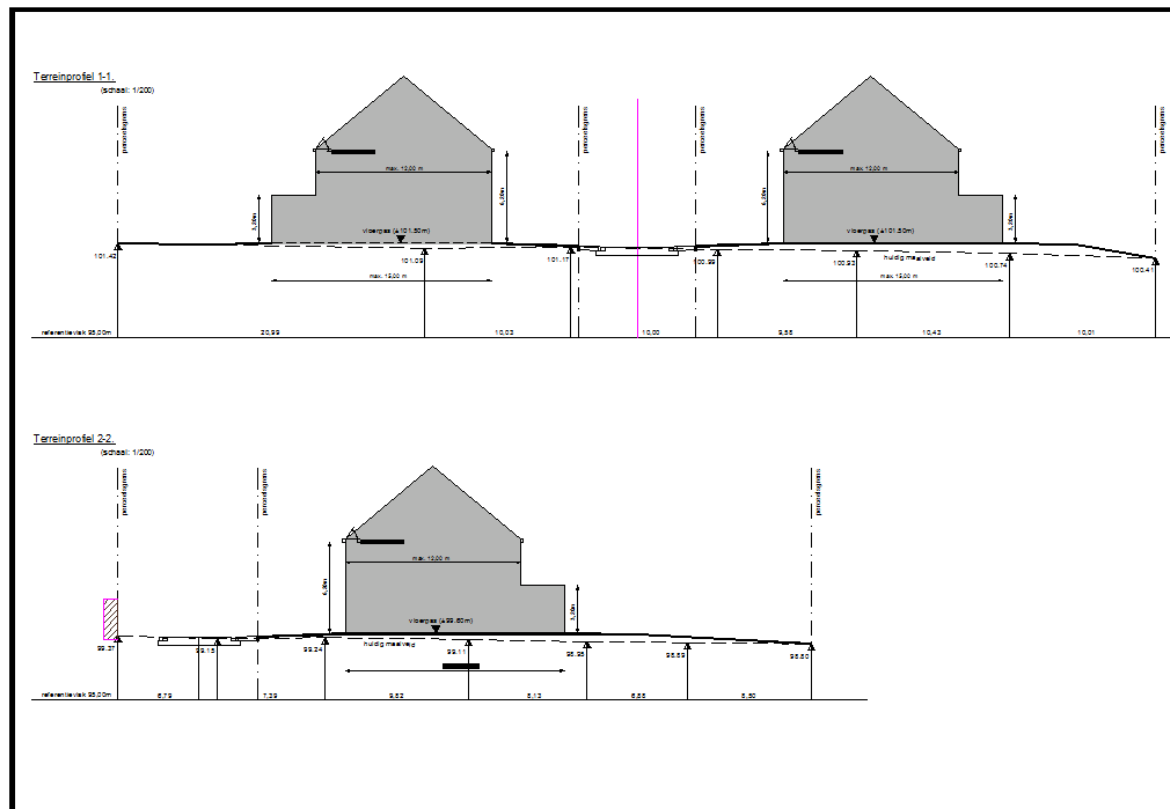
Het terrein is volledig onbebouwd met uitzondering van twee kleine bijgebouwen op perceel 330D. Deze gebouwtjes worden afgebroken om plaats te maken voor de wegenis en een parkeerzone. Het wordt bijna volledig ingenomen door grasland met her en der enkele alleenstaande bomen.

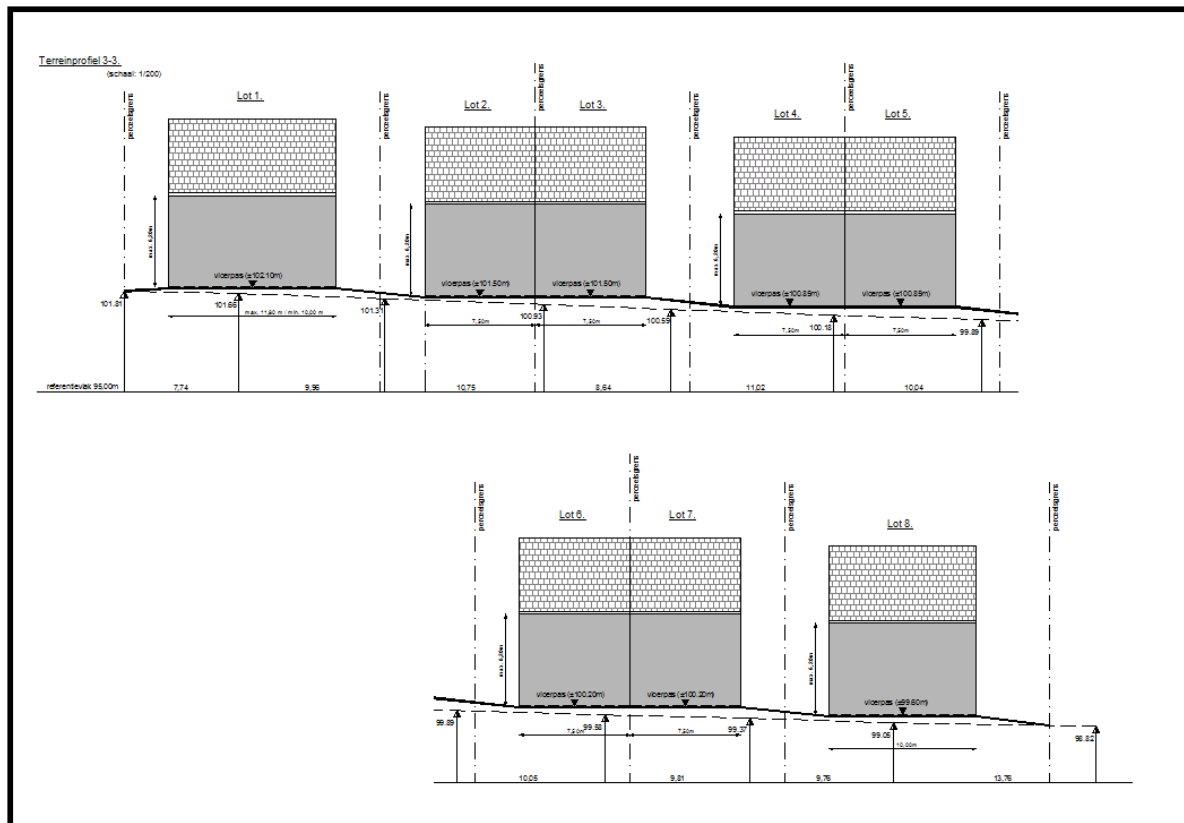
Figuur 4: Luchtfoto met aanduiding van het studiegebied. Het is duidelijk dat het studiegebied bijna volledig wordt ingenomen door gras met her en der enkele bomen (middenschalige winteropnamen, kleur, 2016) (Bron: Geopunt 2017)

Figuur 6: Verkavelingplan met aanduiding van de verschillende loten en de locaties van de geplande woningen (bron: opdrachtgever 2017).

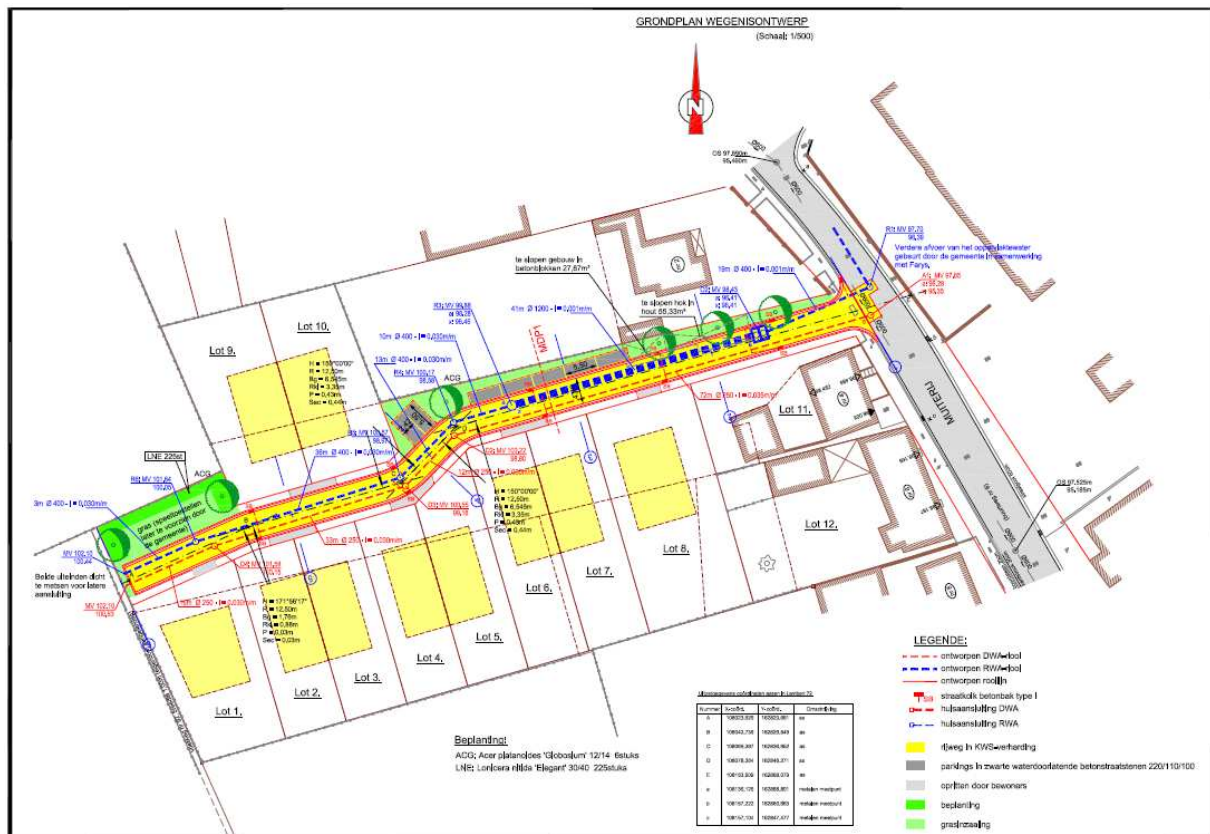
Figuur 7: Terreinprofiel met weergave van de zijgevels van de geplande woningen (Bron: opdrachtgever 2017).

Figuur 8: Terreinprofiel met weergave van de Voor/achtergevels van dde geplande woningen (Bron: opdrachtgever 2017).

Nieuwe wegenis

De nieuwe weg wordt aangelegd van oost naar west over de volledige lengte van het studiegebied. Deze weg is ca. 5m breed en heeft een fundering bestaande uit: geotextiel, 20cm onderfundering, 25cm steenslagfundering, 6cm KWS-fundering, en een toplaag van 4cm KWS-verharding. Deze weg wordt afgebakend door een betonnen kantstrook en –daar waar een trottoir aanwezig is- met een trottoirband. Dit maakt dat de wegkoffer tot op een diepte van ca. 55cm ten opzichte van het maaiveld komt. Aan de volledige zuidzijde van de weg en aan een stukje aan de noordzijde van de weg (ter hoogte van perceel 331G) wordt een trottoir aangelegd. Het trottoir bestaat uit een fundering van geotextiel, 20cm schraal beton, 3cm ternair zand, en een afwerking uit zwarte betonstraatstenen (22cm x 11cm x 10cm) met een aflijning uit witte betonstraatstenen (22cm x 11cm x 10cm). Het voetpad komt op ca. 35cm onder het maaiveld te liggen.

Figuur 9: Inplantingsplan van de nieuwe wegens met DWA, RWA, en parkeerzones (bron: Opdrachtgever 2017).

Nieuwe riolering

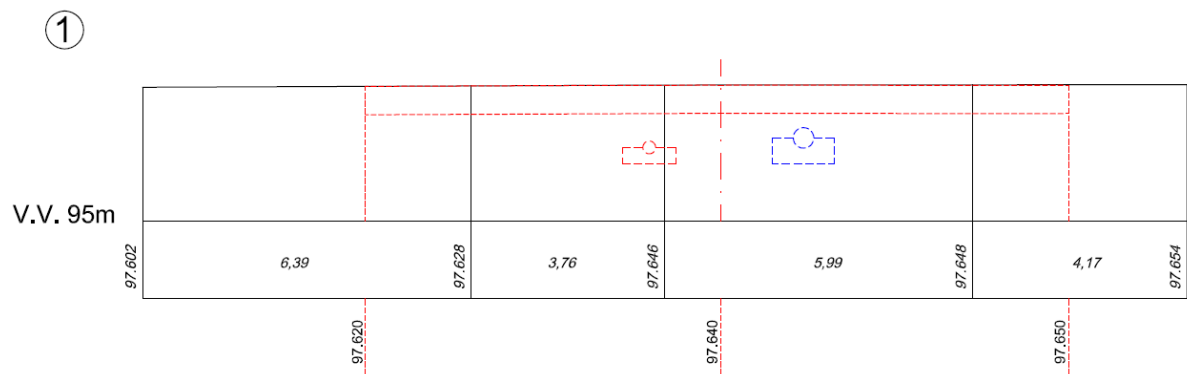
Onder de nieuwe weg wordt een nieuw DWA- en RWA-stelsel voorzien dat in het oosten aangesloten wordt op het bestaande stelsel van de Muiterij. Aan het westelijke uiteinde worden deze leidingen dicht gemetst ten behoeve van latere aansluitingen.

DWA:

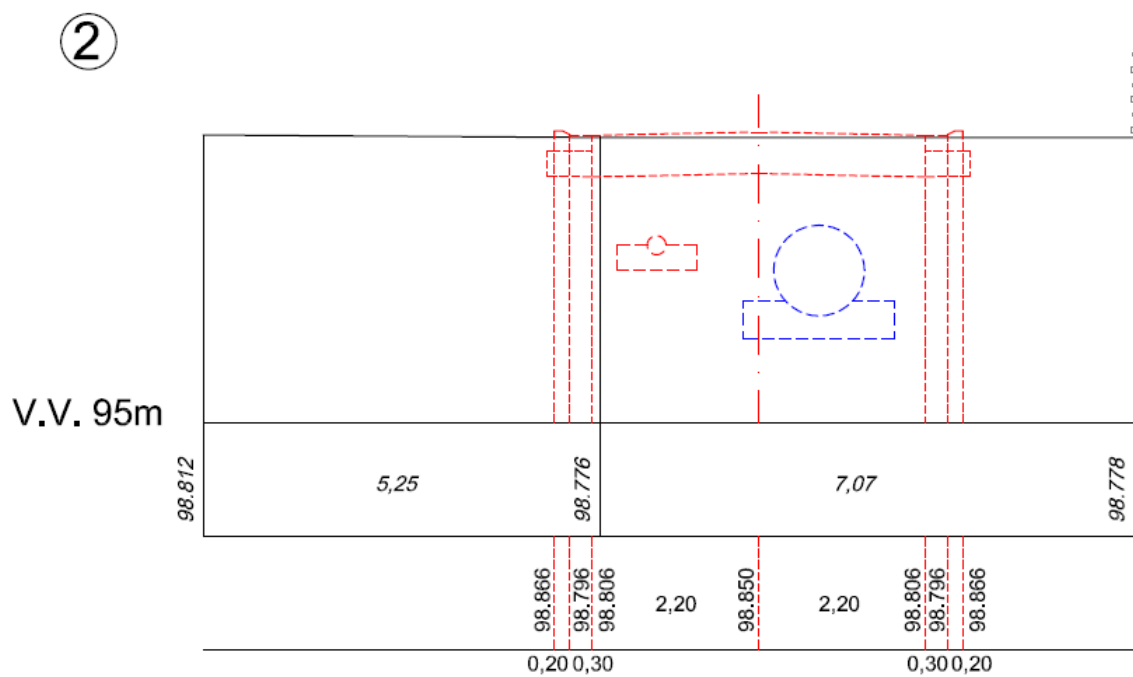
Het geplande DWA-stelsel loopt van oost naar west over het volledige tracé van de nieuwe weg. Deze leiding heeft een diameter van 250mm en de geplande aanleggleuven worden ca. 1,5m breed en ca. 1,60m – 1,70m diep.

RWA:

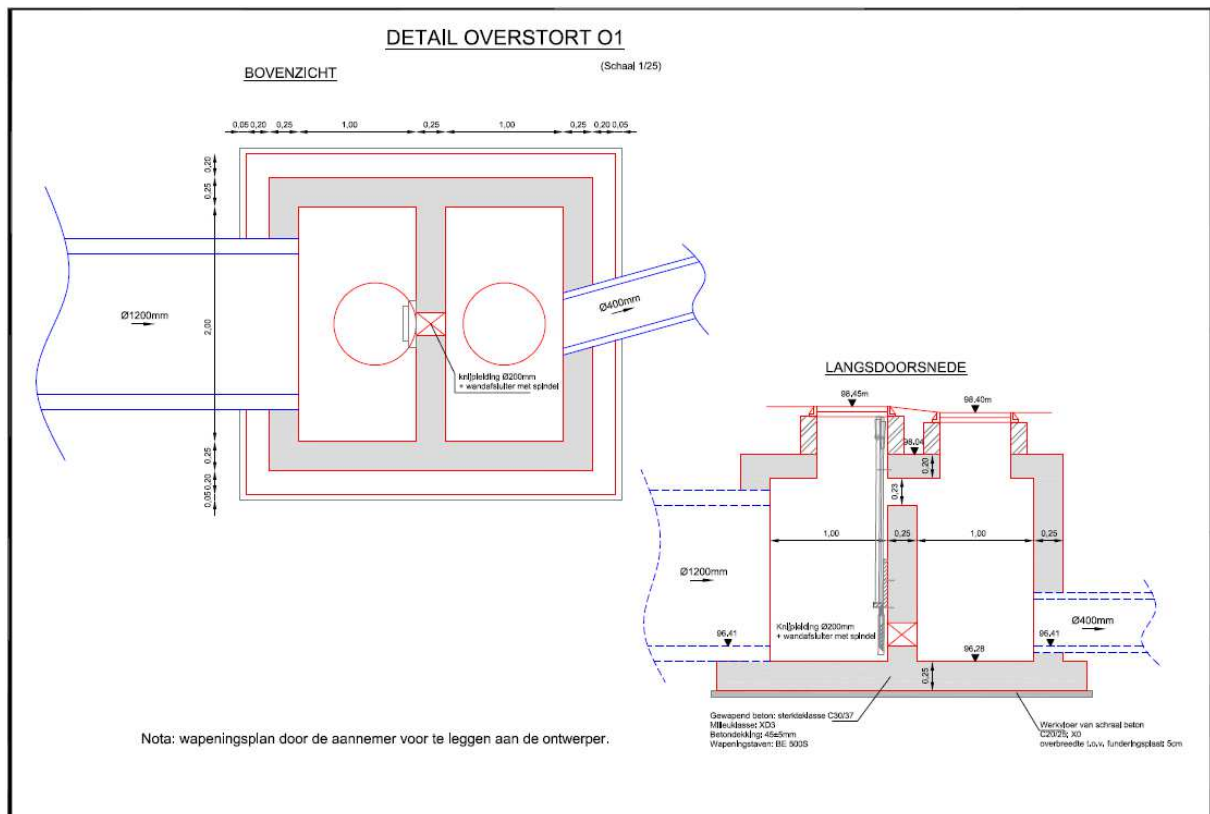
Het geplande RWA-stelsel loopt van oost naar west over het volledige tracé van de nieuwe weg. Tussen de aansluiting met het bestaande stelsel van de Muiterij en het overstort net ten noorden van huisnummer 4 heeft deze leiding een dikte van 400mm. Vervolgens loopt over 51m langs het tracé een leiding met diameter 1200mm. Deze leiding komt uit op inspectieput 2. Vanaf inspectieput 2 loopt er een leiding met diameter 400mm in westelijke richting tot het einde van het tracé. De leidingen met diameter 400mm worden aangelegd in sleuven van ca. 1,5m breed en ca. 1,5m – 1,9m diep. De leiding van 1200 wordt aangelegd in een sleuf van ca. 3m breed en ca. 1,9m – 3,8m diep.

Figuur 10: Doorsnede van de geplande DWA (rood) en RWA (blauw) ter hoogte van de aansluiting met de Muiterij (bron: opdrachtgever 2017).

Figuur 11: Doorsnede van de geplande DWA (rood) en RWA (blauw) tussen het overstort aan huisnummer 4 en inspectieput 2 (bron: opdrachtgever 2017).

Figuur 12: Boven- en zijaanzicht van het overstort ter hoogte van huisnummer 4 (bron: opdrachtgever 2017).

Parkeerzones met beplanting

Aan de noordzijde van de nieuwe weg komen twee parkeerzones te liggen:

- Zone 1: Een parkeerzone met vijf parkings die in elkaars verlengde parallel langs de weg liggen. Alle parkings hebben een opp. van 5,5m x 2,42m.
- Zone 2: Een parkeerzone met twee parkings die haaks op de weg liggen. Beide hebben een opp. van 5,5m x 2,42m.

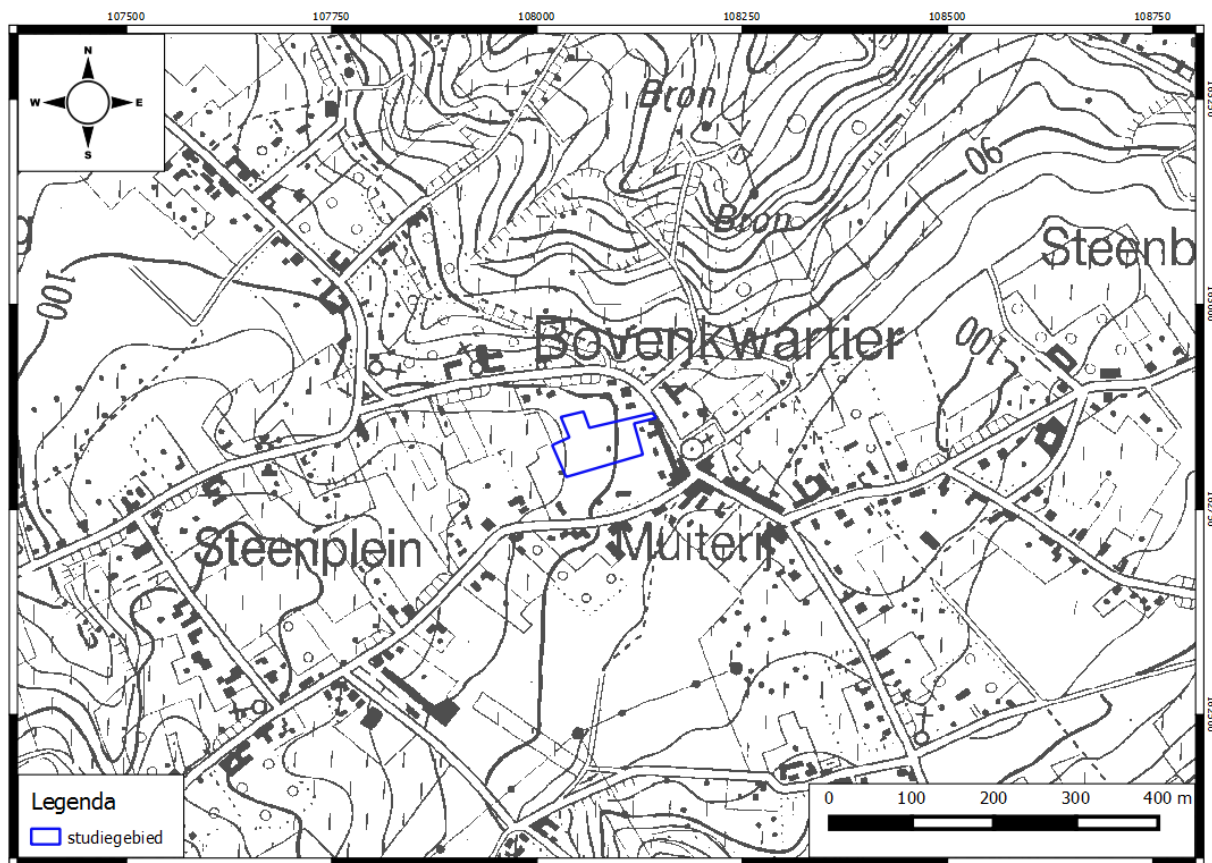
Rondom de parkeerzones wordt er groene beplanting voorzien met enkele Acer Platanoides Globosum (Bolesdoorn). De rest van de groene zones aan de noordzijde van de weg wordt vol geplant met Lonicera nitida Elegant (Chinese kamperfoelie). Tot slot wordt er ten in het westelijke deel een zone voorzien waar de gemeente in de toekomst mogelijk een speeltuin gaat bouwen.

3 ASSESSMENTRAPPORT: LANDSCHAPPELIJKE ANALYSE

3.1 TOPOGRAFISCHE SITUERING

3.1.1 TOPOGRAFIE

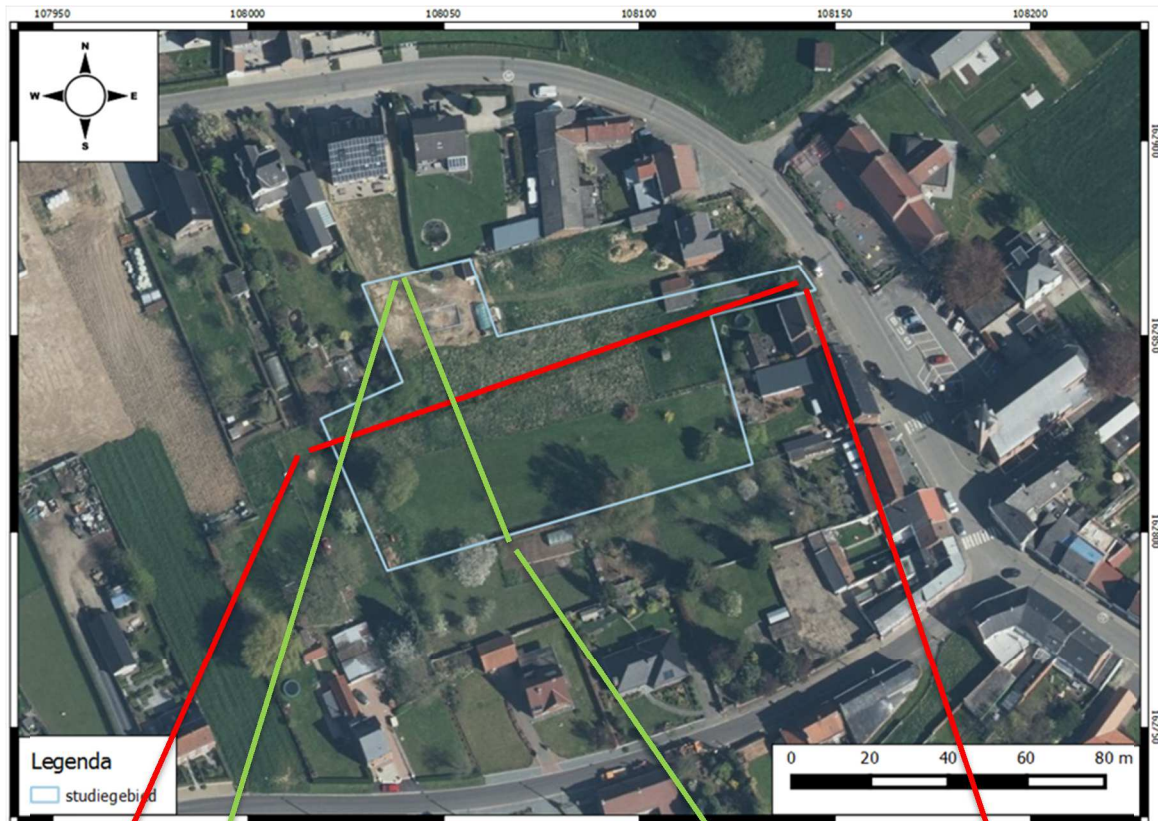
Het onderzoeksgebied ligt volledig binnen een zone die op het gewestplan staat aangeduid als “woongebied met een landelijk karakter”. Rondom het onderzoeksgebied liggen verschillende zones hooiland. Direct ten oosten liggen de Kleuterschool 't Knuffeltje en de Sint-Jozefkerk van de parochie Boven-Everbeek. Verder naar het oosten ligt het Parikebos terwijl het Bois de La Louvière in het westen ligt. In de ruimere omgeving van het onderzoeksgebied liggen een aantal waterlopen. Op ca. 1km naar het noordwesten ligt de verrebeek, op ca. 400m naar het oosten ligt de Molenbeek, en op ca. 650m naar het zuidoosten toe ligt een kleine zijtak van de Molenbeek. De Molenbeek die hier vermeld wordt bestaat uit twee verschillende zijrivieren van de Dender. Een zijrivier die ten noordoosten van het onderzoeksgebied loopt en een zijrivier die er ten zuiden van loopt.

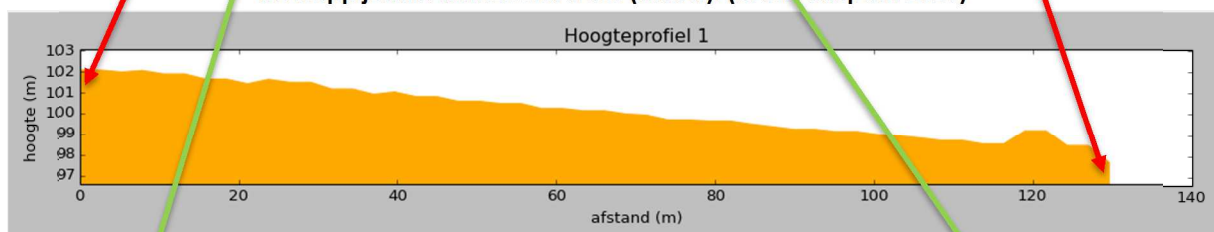
Figuur 13: Uittreksel van de topografische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (blauw).
(Bron: NGI 2016)

3.1.2 HOOGTEVERLOOP

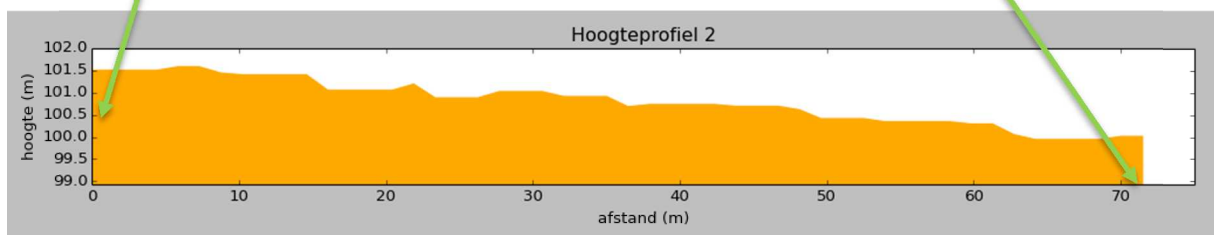
Het onderzoeksgebied bevindt zich op een helling en loopt vanuit het westen af naar het oosten, richting de Muieterij/Kroonstraat. Het westelijke deel van het onderzoeksgebied bevindt zich op ca. 102m TAW en loopt dan in oostelijke richting af tot 97.7m TAW. Het hoogteverschil tussen het westelijke uiteinde van het onderzoeksgebied en het oostelijke uiteinde bedraagt zo 4,6m. Het hoogteverschil van noord naar zuid is veel kleiner: het noordelijke deel van het onderzoeksgebied ligt ca. 1,5m hoger dan het zuidelijke deel.

Figuur 14: Luchtfoto (middenschalige winteropnamen, kleur, 2015) met hoogteprofiel van het gedeelte van de Klappijstraat binnen het tracé (blauw). (Bron: Geopunt 2017)

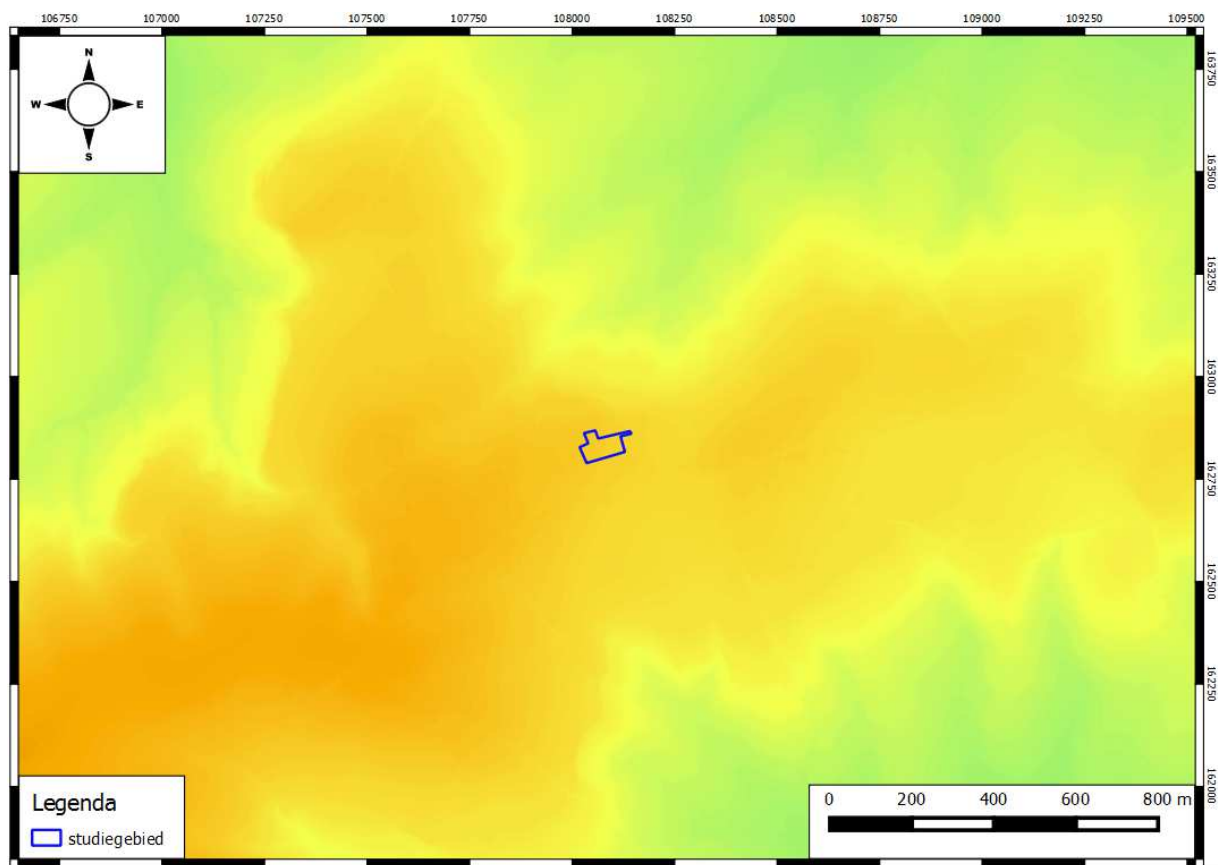

Figuur 15: Hoogteprofiel 1. Profiel dat van ZW – NO getrokken werd. (Bron: Geopunt 2017)

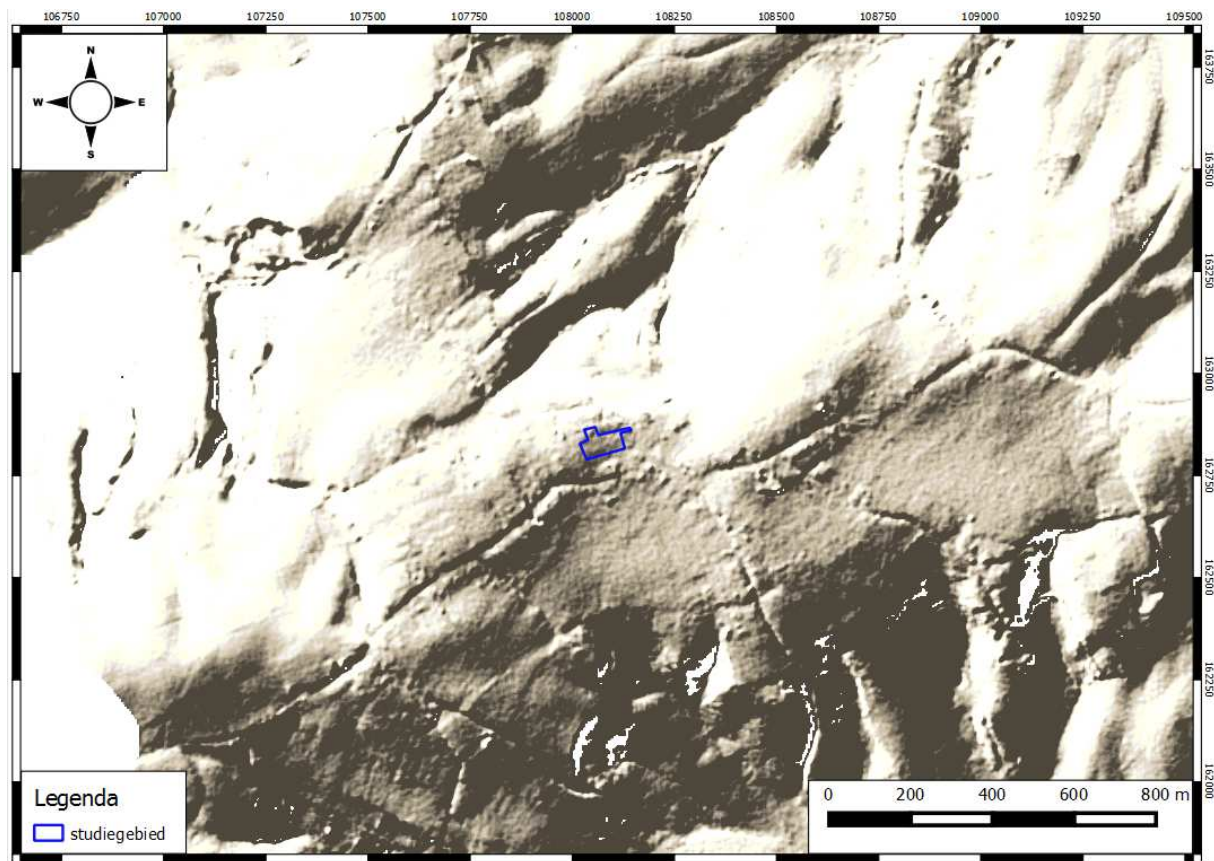

Figuur 16: Hoogteprofiel 2. Profiel dat van N – Z getrokken werd. (Bron: Geopunt 2017)

Het reliëf is in de vorm van een Digitaal Hoogtemodel-kaart (DTM, 1m) en Hillshade (afgeleid van DTM, 5m) weergegeven. De DTM geeft duidelijk aan dat het onderzoeksgebied zich op de oostelijke uitloper van een van de heuvels van de Vlaamse Ardennen bevindt. Het hoogste punt van deze helling situeert zich meer naar het westen – zuidwesten toe richting het Boise de La Louvière. De hillshade geeft dezelfde situatie duidelijk weer. Het onderzoeksgebied bevindt zich op de noordelijke flank van de uitloper van een heuvel. Verder naar het noorden toe daalt het onderzoeksgebied sterk.

Figuur 17: DTM (1m) met aanduiding van het onderzoeksgebied (blauw) (Bron: Geopunt 2017)

Figuur 18: Hillshade (5m) met aanduiding van het tracé (blauw) (bron: Geopunt 2016)

3.2 BODEMKUNDIGE SITUERING

3.2.1 BODEMKAARTEN

Brakel ligt op de overgang van de zandleemstreek (N) naar de leemstreek (Z). Het onderzoeksgebied bevindt zich grotendeels op Aba1 bodems. Op het noordelijke en het noordoostelijke deel komt een strook OB-bodem voor. In de directe omgeving van het onderzoeksgebied komen ook nog de bodemtypes ADB(o), Adp, en B voor.

Bodems onder het onderzoeksgebied:

OB: Dit bodemtype is een kunstmatige bodem waarbij ingrepen door de mens een grote impact hebben gehad en het oorspronkelijke bodemprofiel bijgevolg gedeeltelijk of volledig vernietigd of gewijzigd werd. In het geval van OB-bodems gaat het om een verstoring door bebouwing (Van Ranst en Sys 2000: p 18).

Aba: Dit zijn droge leemgronden die zich in het Pleistocene Loessdek ontwikkelde. De bouwvoor van deze bodems bestaat uit donkerbruin, homogeen, humushoudend leem. Onder de A horizont bevindt zich een textuur B horizont die met klei en sesquioxiden werd aangerijkt. Deze bodems hebben een goede drainage en een hoog waterbergend vermogen waardoor ze een gunstige waterhuishouding hebben. Dit maakt dat ze geschikt zijn voor veeleisende teelten en fruitteelt. In het geval van sterk hellende terreinen moeten er echter maatregelen tegen erosie getroffen worden. Bij de variant **Aba 1** die ter hoogte van het onderzoeksgebied voorkomt is de A-horizont minder dan 40cm dik (Van Ranst en Sys 2000: 299).

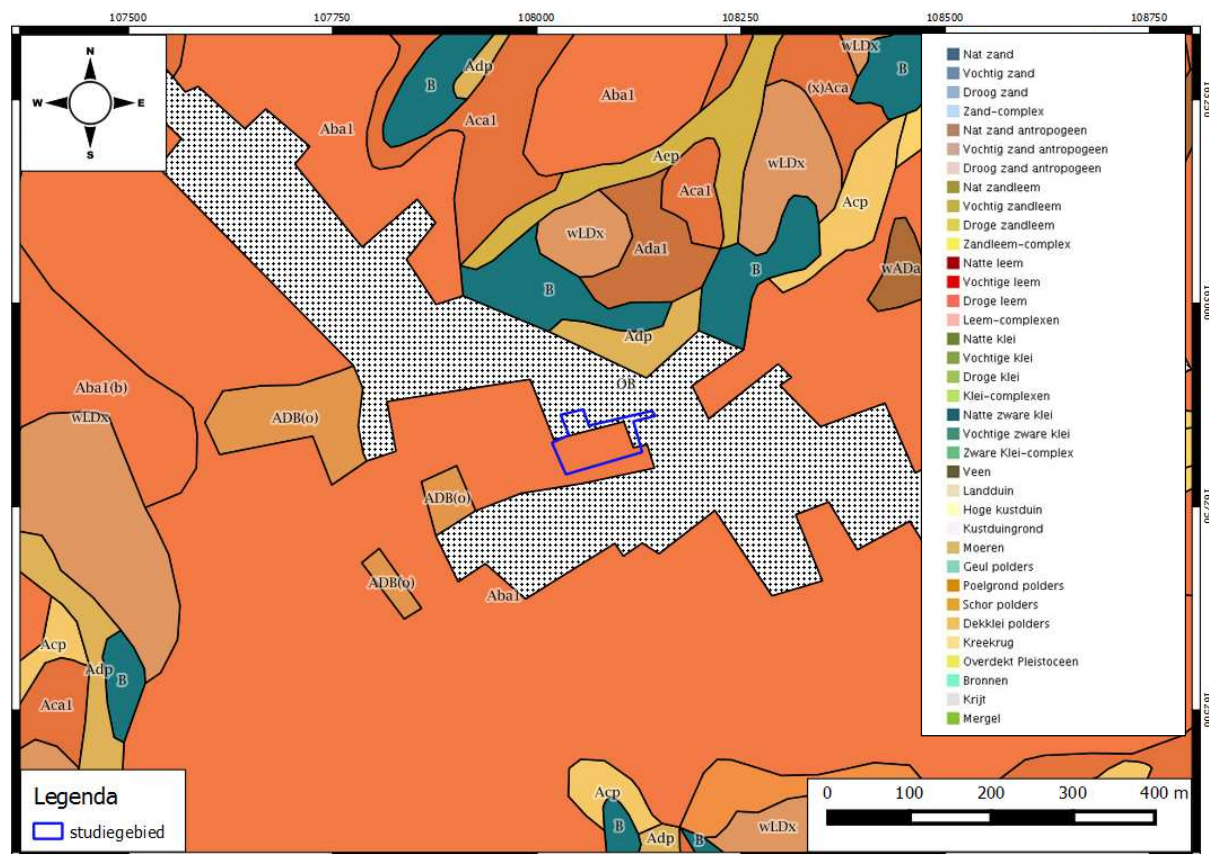
Bodems in de omgeving van het onderzoeksgebied:

ADb: Dit zijn complexe zwak tot matig gleyige leemgronden met een textuur B horizont. Ze omvatten sterk geërodeerde leemgronden en loess- of skeletgronden. Deze bodems vormen kleine vlekken op steile hellingen, hellingsbreuken, en soms op afgeronde heuveltoppen. De waarde als landbouwgebied is wisselvallig. De **ADB(o) variant** die in de omgeving van het onderzoeksgebied voorkomt is matig droog/matig nat, heeft een textuur B horizont met een structuur B, en heeft een sterke antropogene invloed ondergaan ((Van Ranst en Sys 2000:301).

Adp: Dit zijn matig gleyige bodems op leem. Deze bodems hebben geen profielontwikkeling. De bruingrijze bouwlaag gaat geleidelijk over in niet-gedifferentieerd colluviaal materiaal. In dit colluviaal materiaal zijn baksteenrestjes en houtskoolfragmenten aanwezig. Onder het colluvium bevindt zich een afgeknotte textuur B of een tertiair substraat. Vanaf 50cm komen roestverschijnselen voor. Deze bodems komen voor in lage brede depressies op de rand van hellingen, en als oeverwallen in alluviale valleien. Door middel van kunstmatige drainage kunnen deze gronden gebruikt worden voor veeleisende teelten, maar ze zijn nog het meest geschikt als weiland (Van Ranst en Sys 2000: 302).

B: Deze gronden behoren tot de niet-gedifferentieerde gronden. Type B-bodems zijn brongebieden waar, onder een reductiehorizont, een mozaïek van talrijke bodemtypen aanwezig is. In brongebieden is er over zeer korte afstanden een zeer grote variatie in textuur, draineringstoestand, en profielontwikkeling waardoor het onmogelijk is om deze variaties in kaart te brengen. Deze zones hebben een lage landbouwwaarde en kunnen het beste verbeterd worden door middel van bebossing met aangepaste boomsoorten in combinatie met sanering (Van Ranst en Sys 2000:322-323).

Wanneer de bodemtypes rond het onderzoeksgebied samen met de DTM bekeken worden dan valt op dat de droge Aba 1 bodems zich op de hellingen situeren. De OB-gronden liggen vooral in de nabijheid van de kern van Boven-Everbeek. De Adb(o) bodem vormt een kleine vlek redelijk hoog op de helling. Tot slot liggen de Adp en B gronden onderaan de helling.

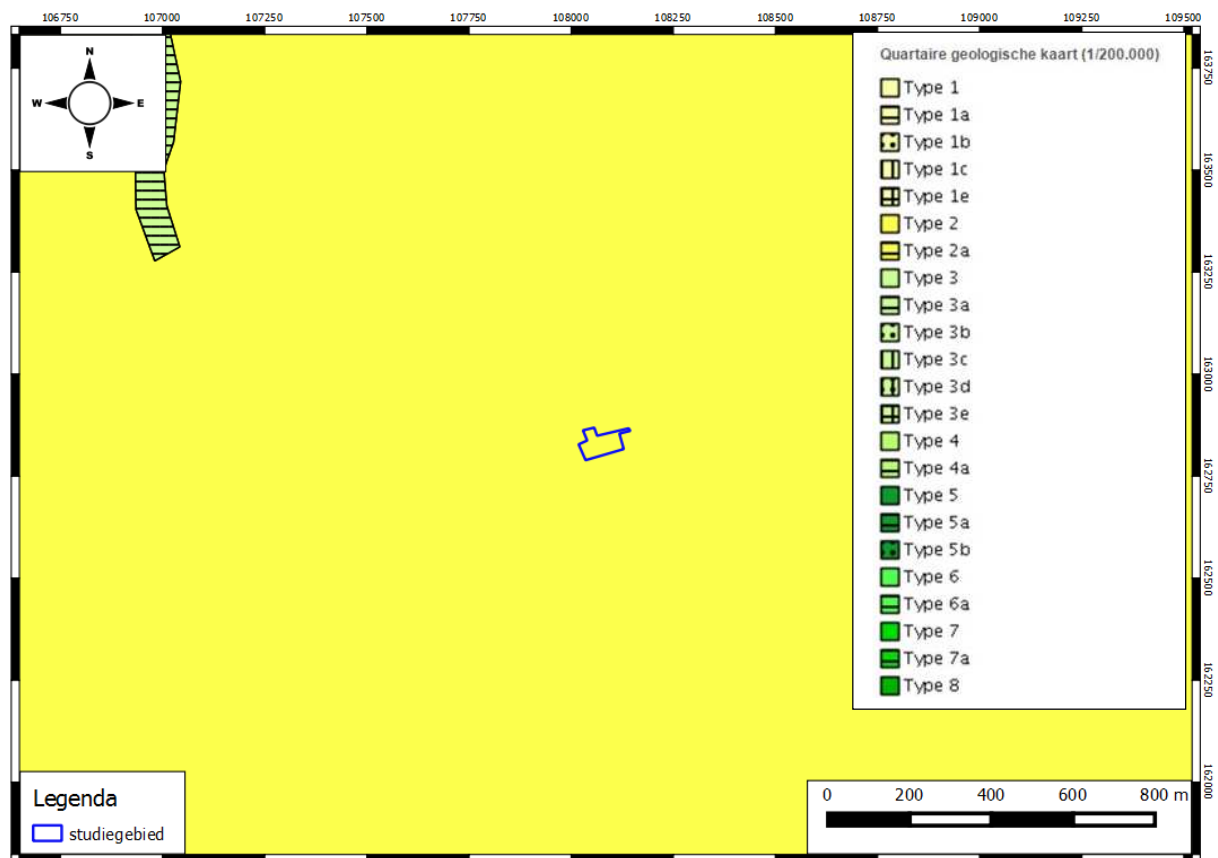
Figuur 19: Gedigitaliseerde bodemkaart (1:20.000) met aanduiding van het onderzoeksgebied (blauw).
(Bron: Geopunt 2017)

3.2.2 QUARTAIRGEOLOGISCHE KAART

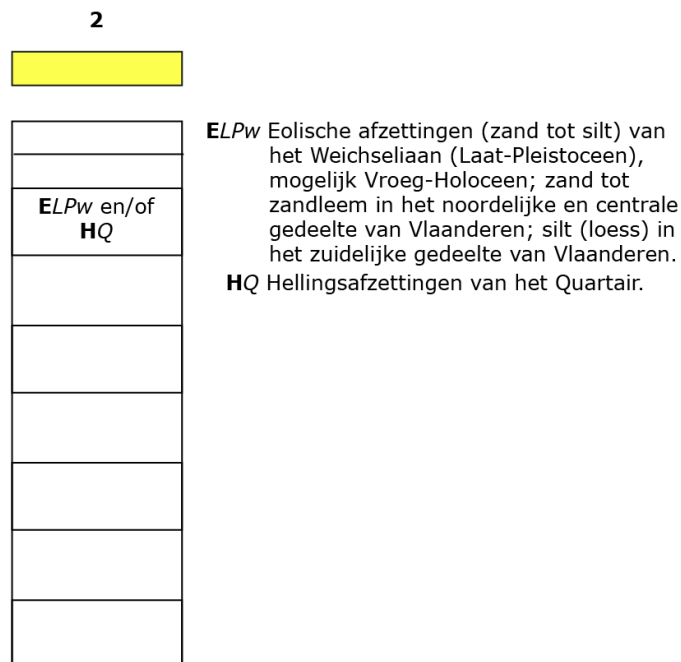
De Quartairgeologische kaart geeft aan dat er geen Holocene en/of Tardiglaciale afzettingen aanwezig zijn bovenop de Pleistocene sequentie. Het onderzoeksgebied maakt deel uit van de Vlaamse Ardennen en bevindt zich in het interfluvium tussen de Dender en de Schelde. Dit is een sterk golvend landschap dat versneden is met kleine valleien met een asymmetrisch dwarsprofiel. Het landschap is ontstaan door langdurige rivier- en hellingserosie. De oudste Quartaire restanten in dit gebied zijn fluviale afzettingen die in de vorm van terrassen aanwezig zijn. De oudste terrasafzettingen zijn terug te vinden in het interfluvium van de Schelde en de Dender. Ze worden gevormd door grind in een zandige kleiige matrix. De terrassen zijn afgezet in meerdere niveaus wat wijst op het afwisselen van meerdere erosiefasen en afzettingsfasen. Dit patroon heeft zich verder gezet na de vorming van de interfluviumterrassen. Hierdoor zijn meerdere valleiterrassen ontstaan (Bogemans en Van Molle 2005: p 1 en 25).

In het Midden-Weichseliaan was er een verdroging van het klimaat. Dit maakte dat windwerking een steeds belangrijkere invloed op de afzettingen ter hoogte van het onderzoeksgebied had. Omwille van de relatieve hoge topografische ligging van de gebieden rondom het onderzoeksgebied werd hier

door de wind Loess afgezet. Deze sedimentatie had bijgevolg voornamelijk plaats op de toppen en valleiwanden. Omdat er tijdens het Midden-Weichseliaan er nog vochtige periodes waren, werden dikke pakketten Loess langsheen de hellingen getransporteerd en lager afgezet. Dit gebeurde door massabewegingen en afspoeling waardoor de Loess-sedimenten ook lager op de helling terug te vinden zijn. In deze lager gelegen Loess-pakketten komen vaak mollusken en humeuze vanden voor. Deze humeuze banden zijn het resultaat van oppervlaktevegetatie die door de sedimenten van hogerop zijn ingekapseld. De eolische werking neemt sterk af tijdens het Tardiglaciaal. Tijdens deze periode is er een duidelijke opwarming van het klimaat waardoor de eolische werking werd beperkt (Bogemans en Van Molle 2005: p26).

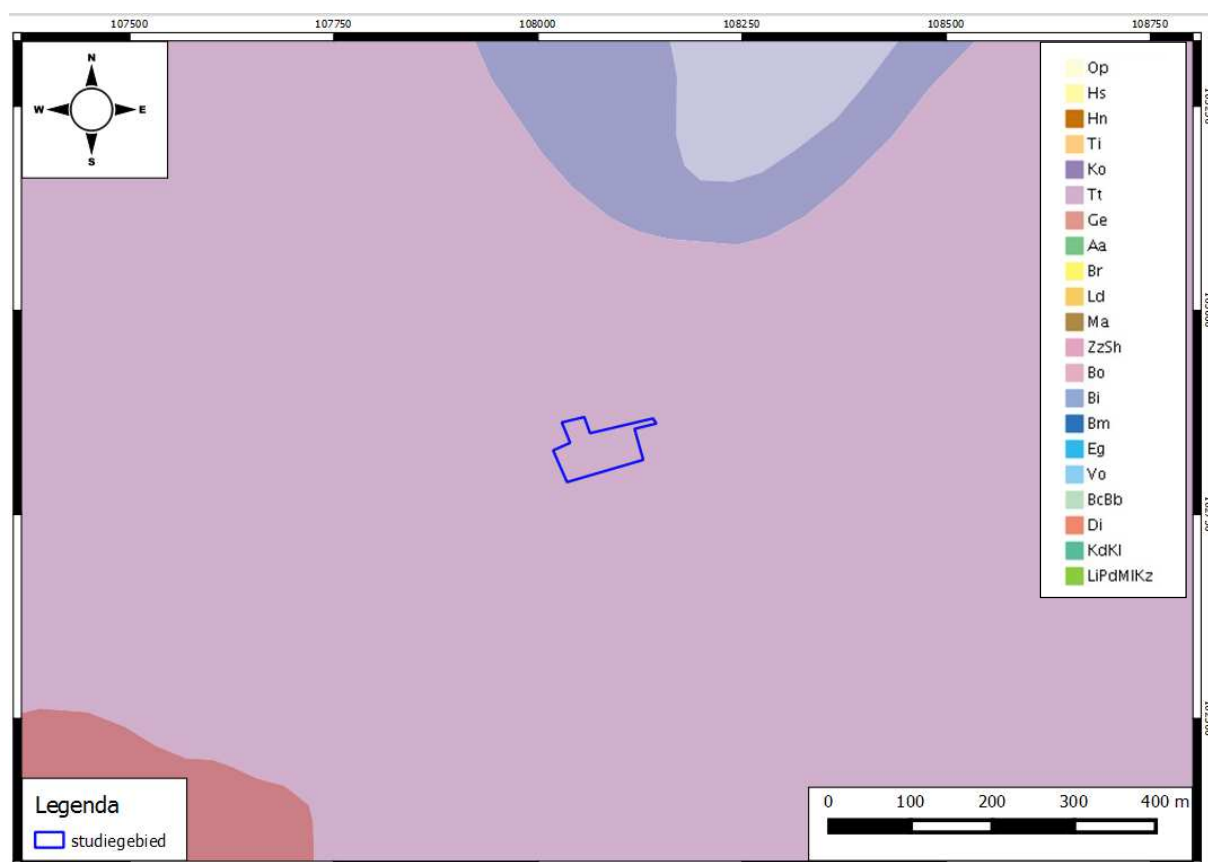

Figuur 20: Gedigitaliseerde Quartairgeologische kaart (1:200.000) met aanduiding van het onderzoeksgebied (blauw). (Bron: Geopunt 2017)

Figuur 21: Quartairgeologische sequentie ter hoogte van het onderzoeksgebied: profieltype 2.
Tertiairgeologische kaart (Bron: Geopunt 2017)

3.2.3 TERTIARGEOLOGISCHE KAART

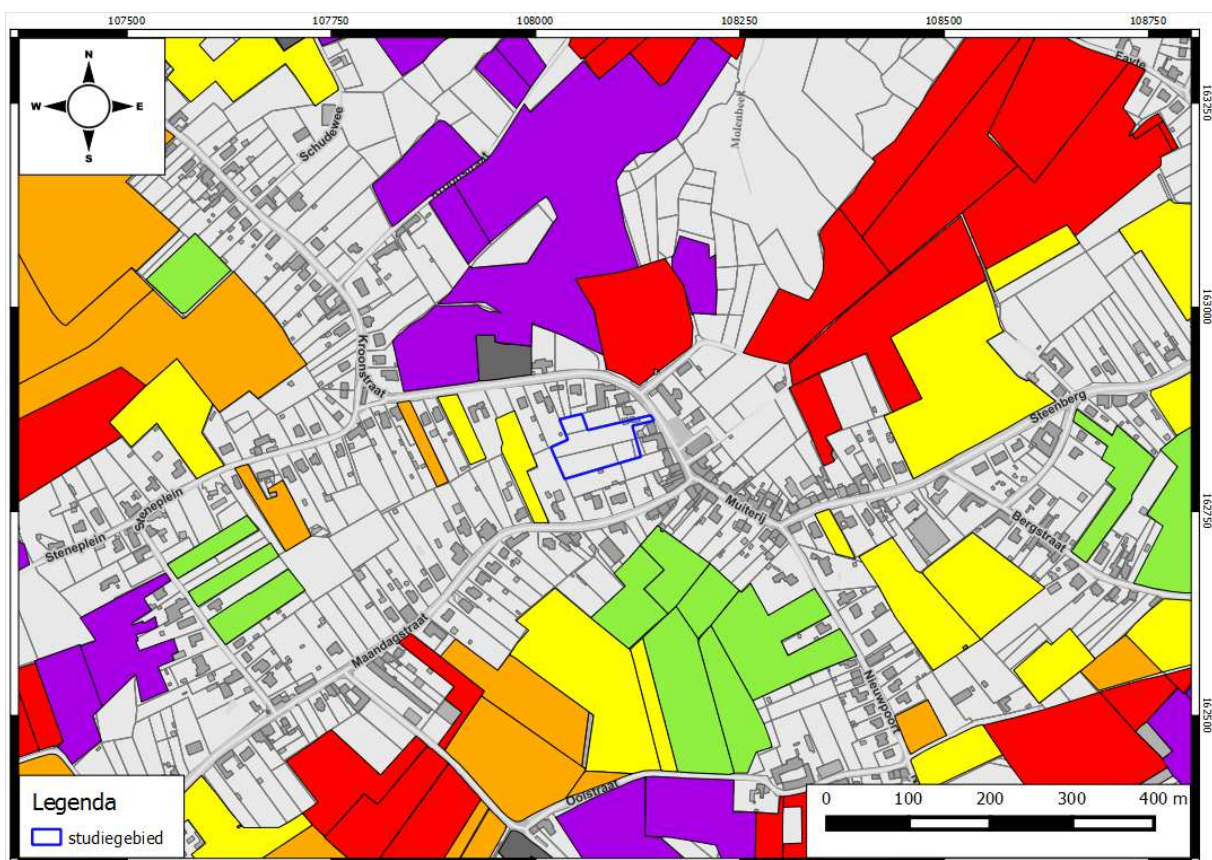

Figuur 22: Gedigitaliseerde Tertiairgeologische kaart (1:50.000) met aanduiding van het onderzoeksgebied (blauw). (Bron: Geopunt 2017)

Het onderzoeksgebied bevindt zich volledig op de Formatie van Tielt. Dit is een formatie uit het Onder-Eoceen en bestaat uit glimmer- en glauconiethoudend kleig zanddat wordt afgewisseld met kleilagen. Deze formatie is gemiddeld 22m dik (Jacobs et al. 1999: p 18). Boringen in de directe omgeving van het onderzoeksgebied (<500m) geven aan dat de Quartaire afzettingen tot ca. 2m onder het maaiveld zitten. Vanaf 2m diepte beginnen de tertiaire afzettingen (bron: Geopunt 2017).

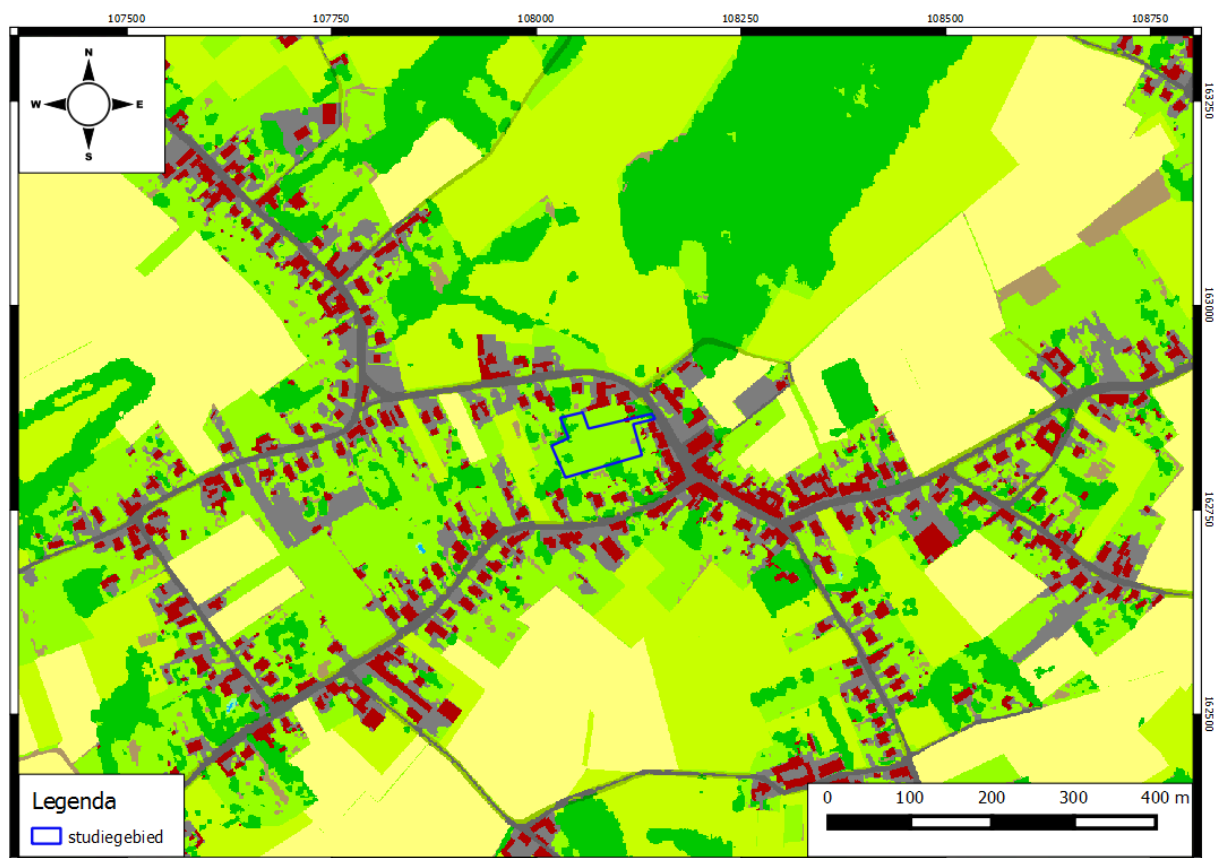
3.2.4 BODEMEROSIEKAART

De bodemerosiekaart geeft aan dat de omgeving van het onderzoeksgebied aan erosie onderhevig is. Direct ten westen en ten zuiden aangrenzend aan het onderzoeksgebied liggen enkele percelen die zeer laag- tot medium erosiegevoelig zijn. Naar het noorden en het oosten toe liggen gronden die hoog tot zeer hoog gevoelig zijn aan erosie. Het onderzoeksgebied bevindt zich op een licht afhellend plateau waardoor de impact van erosie waarschijnlijk minder groot was. Verder naar het noorden toe helt het reliëf sterker af waardoor de impact van erosie hier veel groter is.

Figuur 23: Bodemerosiekaart op perceelsniveau met aanduiding van het onderzoeksgebied (blauw).
(Bron: Geopunt 2017)

3.2.5 BODEMGEBRUIKSKAART

Figuur 24: Bodemgebruiksk kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (blauw). (Bron: Geopunt 2016)

Het onderzoeksgebied en zijn directe omgeving worden gekenmerkt door de aanwezigheid van bebouwde oppervlakte (rood) die zich vooral langs de wegen bevindt. Het is duidelijk dat de omgeving vooral een landelijk en agrarisch karakter heeft omwille van de grote hoeveelheid weiland (geel) en alluviaal weiland (kaki) dat ook afgewisseld wordt met akkerland (wit). Verder zijn ook loofbomen, naaldbomen en gemengd bos sterk vertegenwoordigd. De waterlopen en waterpartijen in de omgeving (blauw) zijn ook duidelijk zichtbaar, evenals de industriezone (roze) ten zuidoosten van het onderzoeksgebied.

4 ASSESSMENTRAPPORT: ARCHEOLOGISCHE VOORKENNIS

Geraadpleegde bronnen hoofdstuk 4 met betrekking tot archeologische voorkennis	Toelichting
Inventarissen	
Inventaris archeologische zone	Buiten archeologische zone
Landschapsatlas	Relevant, cf. 4.2.1
Houtige beplantingen met erfgoedwaarde	Relevant, cf. 4.2.2
Inventaris bouwkundig erfgoed	Relevant, cf. 4.2.3
Beschermde stads- en dorpsgezichten	Geen relict in de buurt (<1000m)
Centraal Archeologische Inventaris	Relevant, cf. 4.2.4
Inventaris historische stadskern	Buiten historische stadskern
Inventaris gebieden waar geen archeologie te verwachten valt (GGA)	Buiten GGA
Wereldoorlog relict	Geen relict in de buurt (<1000m)
Belgisch (verdwenen) molenbestand	Geen relict in de buurt (<500m)
Cartografische bronnen	
Frickxkaart (ca. 1712)	Onvoldoende gedetailleerd maar wel vermeld, cf. 4.3.1
Ferrariskaart (ca. 1771-1778)	Relevant, cf. 4.3.2
Atlas der Buurtwegen (ca. 1841)	Relevant, cf. 4.3.3
Vandermaelen kaarten (1846- 1854)	Relevant, cf. 4.3.4
Popp kaarten (1842-1879)	Relevant, cf. 4.3.5
Ortholuchtfoto's	
Kleinschalige zomeropnamen, zwart-wit, 1971	Relevant, cf. 4.3.6
Kleinschalige zomeropnamen, kleur, 1979-1990	Relevant, cf. 4.3.6
Grootschalige winteropnamen, kleur, 2013-2015	Relevant, cf. 4.3.6

Figuur 25: Tabel met geraadpleegde bronnen voor hoofdstuk 4.

4.1 HISTORISCHE SITUERING

De woonkern Opper-Everbeek vormt samen met Neder-Everbeek een deelgemeente van Brakel. De vondst van een silo uit de metaaltijden op de wijk Maandag, en van Romeinse dakpannen en ceramiek op de wijk Steenberg duidt op een zekere menselijke aanwezigheid in de omgeving van Everbeek tijdens de metaaltijden en de Romeinse periode. De naam Everbeek komt voor vanaf de 11de eeuw en gaat terug op een Germaans hydroniem. Er ontwikkelde zich twee woonkernen in het gebied: de oudste is Neder-Everbeek of Beneden-Everbeek die zich in de zuidoostelijke hoek van de gemeente ontwikkelde terwijl de jongere kern van Opper-Everbeek of Everbeek-boven zich op een hoge heuvelrug in het zuiden ontwikkelde. Tussen 1136-1138 werd de St-Mariakerk van Everbeek door de bisschop van Kamerijk geschonken aan de abdij van Sint-Amands aan de Scarpe (Noord-Frankrijk). Vanaf 1366 wordt deze kerk vermeld als parochiekerk van Everbeek (Inventaris bouwkundig erfgoed 2017: ID 121599).

Tijdens de Feodale periode behoorde Everbeek tot het Land van Lessen en Vloesberg. Over de eigendom van dit land bestond in de 13de eeuw onenigheid tussen de graven van Vlaanderen en Henegouwen. In 1333 werd er echter een overeenkomst gesloten waardoor het deel werd van het graafschap Henegouwen. In 1873 werd de parochie van Everbeek gesplitst door de oprichting van een kerk in het noordelijke deel van Everbeek. Zo ontstonden de parochies Everbeek-Boven en Everbeek-Beneden. Vanaf 1963 werd Everbeek, door het vastleggen van de taalgrens, uit de provincie Henegouwen overgeheveld. Sindsdien ging Everbeek verder als Vlaamse gemeente. Sinds 1977 vormt het een deelgemeente van Brakel (Inventaris bouwkundig erfgoed 2017: ID 121599).

4.2 INVENTARISSEN ONROEREND ERFGOED

De overzichtskaart van het Geoportaal Onroerend Erfgoed geeft voor de directe omgeving van het onderzoeksgebied (<1km) geen beschermde archeologische sites of vastgestelde archeologische zones. Er zijn geen beschermde monumenten of stads/dorpsgezichten aanwezig en er zijn geen wereldoorlogrelicten aanwezig.

4.2.1 LANDSCHAPSATLAS

Het onderzoeksgebied wordt ingesloten door twee ankerplaatsen: Het Trimpontbos en Hayesbos (ID: 135228) dat er ten zuiden en ten westen van ligt, en het Steenbos (ID: 135229) dat er ten noordoosten van ligt.

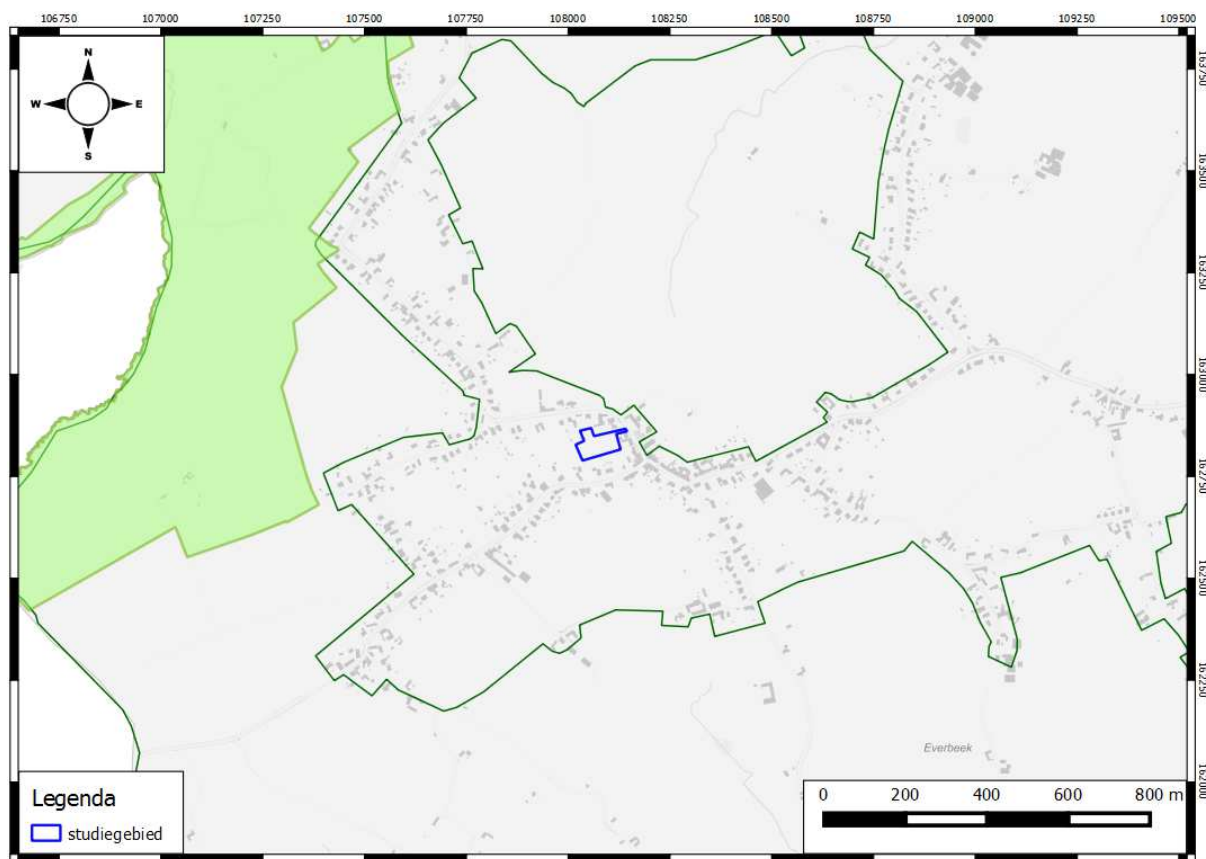
Het Trimpontbos en Hayesbos

Dit is een ankerplaats op het grondgebied van Brakel. De zuidelijke en westelijke grens wordt deel door de gewestgrens gevormd. Het ligt op een van de getuigenheuvels van de Vlaamse Ardennen en het hoogste punt ligt op 90m TAW. Binnen de ankerplaats ligt het “Hof ter Bruggen”. Deze grote pachthoeve van Optrakel werd reeds in 1571 vermeld. Daarnaast ligt er ook nog de Verrebeekmolen, een stenen oliewindmolen aan de Verrebeekkouter. Deze molen werd tussen 1789 en 1803 gebouwd maar volledig afgebroken in 1983 omwille van stormschade. In 1996 werd de molen naar oorspronkelijk model heropgebouwd. Zeker vanaf 1622 was er een pastorie aanwezig. Deze had in 1666 de vorm van een gebouw in leembouw met een strodak. In 1689 werd een nieuwbouw aangelegd die vermoedelijk in de 18de eeuw werd aangepast. Het gebouw bleef een pastorie tot 1780. Daarna werd het in 1999-2000 gerenoveerd (Inventaris landschappelijk erfgoed 2017: ID 135228).

Binnen de afbakening van het Trimpont- en Hayesbos ligt ook nog het beschermde cultuurhistorisch landschap van het Hayesbos en de Verrebeekballei (ID: 303014). Het Hayesbos is deel van het Livierenbos dat zich op de getuigenheuvelrij van de Vlaamse Ardennen bevindt. Het Hayesbos ligt op de noordelijke helling van het Livierenbos. De verrebeek ontspringt op het Waalse grondgebied van het Livierenbos en stroomt dan in noordelijke richting. In de vroege middeleeuwen vormde het Hayesbos een uitgestrekt bosmassief (het Kolenwoud) dat een wig vormde tussen de rijke landbouwgronden van Zuid-Vlaanderen en Henegouwen enerzijds, en Haspengouw anderzijds. In de vroege en volle middeleeuwen (8ste tot 13de eeuw) zou het boscomplex door opeenvolgende ontginningsfasen en demografische veranderingen verbrekken (Inventaris Landschappelijk Erfgoed 2017: ID 303014).

Steenbergbos

Net als het Trimpontbos en het Hayesbos ligt de ankerplaats Steenbergbos (ID 73953) op een van de getuigenheuvels van de Vlaamse Ardennen. De Molenbeek stroomt binnen deze ankerplaats en ook de neogotische Sint-Jozef kerk van Everbeek-Boven valt binnen de afbakening (Inventaris Landschappelijk Erfgoed 2017: ID73953).

Figuur 26: GRB met aanduiding van de ankerplaatsen van Trimpontbos-Hayesbos en Steenbergbos (groene aflijning) en het cult. Historisch landschap van het Hayesbos en de Verrebeekvallei (groen vlak) (bron: geoportaal 2017).

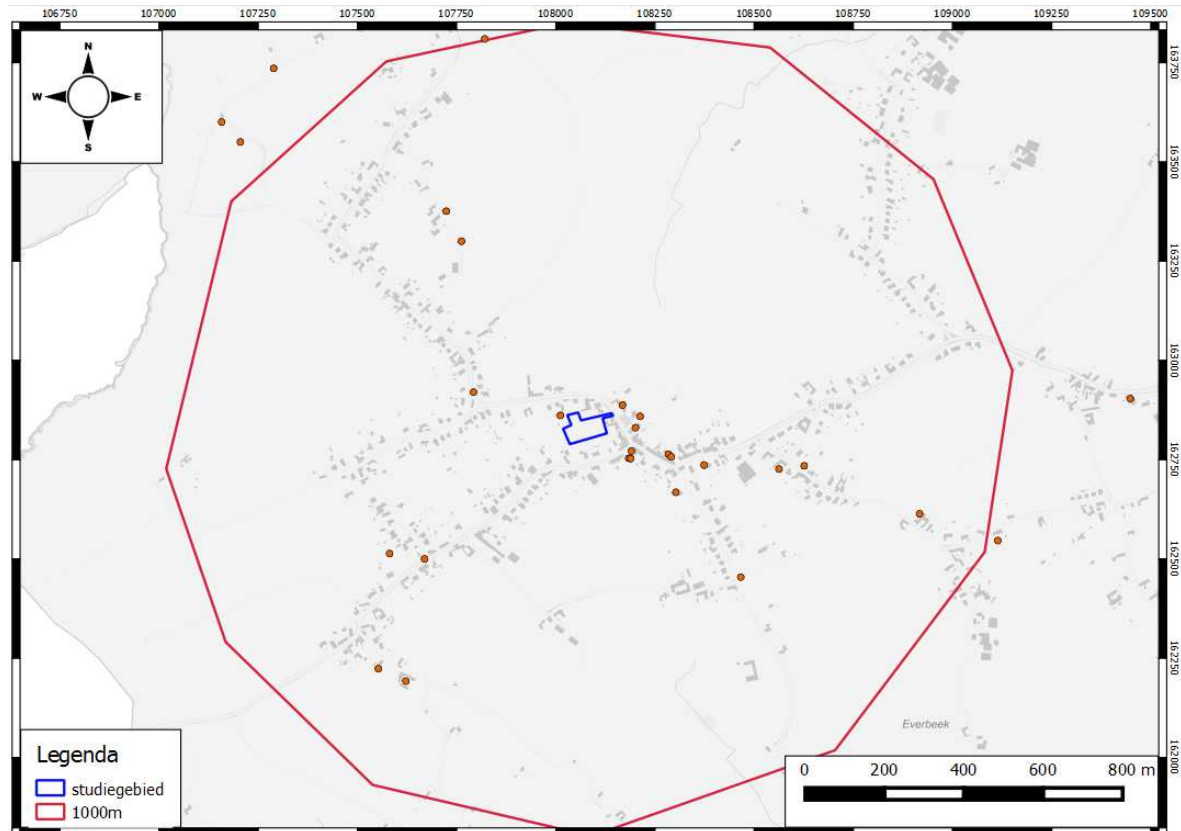
4.2.2 HOUTIGE BEPLANTINGEN MET ERFGOEDWAARDE

Aangrenzend aan het onderzoeksgebied (<500m) bevinden zich een aantal relictten van houtige beplantingen met een zekere erfgoedwaarde. Deze staan in de onderstaande tabel verder toegelicht.

ID	Beschrijving
133370	Kroonstraat zn. Brakel. Delen van een kaphaag van haagbeuk langs de perceelsgrens ten zuiden van het Steenbergbos.
1333416	Kroonstraat zn. Brakel. Meidoornhaag als Veekering. Een geschorend meidoornhaag aan de straatzijde bij een relict van een hoogstamboomgaard.
131108	Steneplein 46, Brakel. Knothaagbeuk als schermboom. Een geknotte haagbeuk met een stamomstrek van meer dan 2m. Werd aangeplant bij de zuidgevel van een woonhuis om de constructie tegen zon, regen en wind te beschermen.
133421	Steneplein 34, Brakel. Kaphaag van haagbeuk en knotwilgenrij. Kaphaag uit gekandelaarde haagbeuken aan de zijde van een verruigd geriefhoutbosje bij een voormalige hoeve.

4.2.3 BOUWKUNDIG ERFGOED

In de directe omgeving van het onderzoeksgebied (<500m) bevinden zich 12 bouwkundige relictten. Het gaat hierbij telkens om typische dorpsgebouwen (dorpswoningen, winkelhuizen, schoolgebouw, kerk, pastorie,...) uit de 19de en 20ste eeuw.

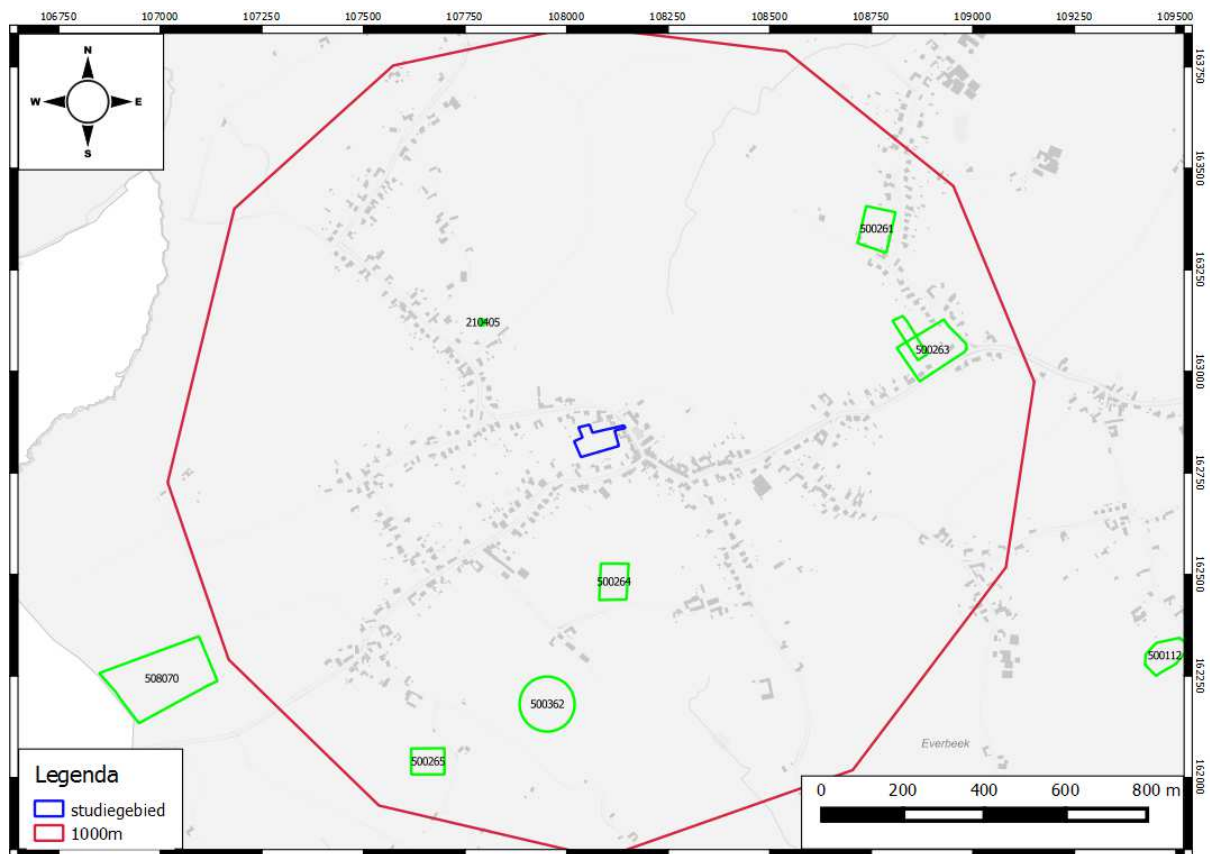

Figuur 27: Kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (blauw) en alle bouwkundige relictten (oranje) in een straal van 1000m (rood) (bron: geoportaal 2017)

ID	Beschrijving	Datering	Afstand
73914	Boerenburgerhuis. Bergstraat 4, Brakel. Voormalige hoeve en café. Het gaat om een L-vormig bakstenen gebouw uit de vroege 20ste eeuw. Aansluitend ligt een korte dwarsschuur met pannen onder zadeldak en achteraan ligt een haaks aansluitend bijgebouw.	Vóór WO I	Ca. 440m
73953	Parochiekerk Sint-Jozef, Mouterij zn. Brakel. Een sobere bakstenen dorpskerk uit 1868n gebouwd op initiatief van de inwoners van het bovenkwartier. In 1873 werd de kerk erkend als parochiekerk van Everbeek-Boven. Oorspronkelijk was het een kerk met driebeukig schip met een bijna volledig ingebouwde vierkante toren onder een zadeldak met stro. Later werd dit dak vervangen door een pannendak en daarna door een leien dak.	Derde kwart 19 ^{de} eeuw	Ca. 55m
73954	Lagere gemeenteschool, Mouterij 3, Brakel. De voormalige lagere gemeenteschool die in 1872-1874 werd opgericht naar ontwerp van J.B. Mottrie. Het is een langgestrekt bakstenen gebouw met zadeldaken. Gerenoveerd in 1997-1998 naar ontwerp van E. Plaete met toevoeging van een nieuwe vleugel tegen de achtergevel.	Derde kwart 19de eeuw	Ca. 20m
73955	Alleenstaande pastorie, Mouterij 9, Brakel. Pastorie met omringende tuin ten noordwesten van de Sint-Jozefskerk. Het is een bakstenen dubbelhuis met zijdelingse aanbouwen onder een stijl lessenaarsdak. Het hoofdgebouw ligt onder een schilddak uit kunstleien. De pastorie werd gelijktijdig met de kerk gebouwd (ca. 1868)	Derde kwart 19 ^{de} eeuw	Ca. 65m
73956	Ensemble van drie huizen op straathoek, Mouterij 18-22, Brakel. Het gaat om een voormalige hoeve met estaminet "In den Trap" uit het midden van de 19 ^{de} eeuw. Kort na 1910 werd het verbouwd tot een café met kruidenierswinkel. In nr.18 bevinden zich sinds 1973 twee brede winkervensters met een metalen raam.	Derde kwart 19 ^{de} eeuw, vóór WOI, na WOII	Ca. 70m
73957	Ensemble van twee winkelhuizen, Mouterij 25-27, Brakel. Twee rijhuizen, waarschijnlijk in 1905 opgericht als winkelhuizen.	Vóór WO I	Ca. 160m
73958	Burgerhuis, Mouterij 42, Brakel. Een burgerhuis in eclectische stijl onder een schilddak uit kunstleien. Het gebouw dateert uit de jaren 1920. Op het achtererf werd rond 1944 een bijgebouw toegevoegd.	Interbellum	Ca. 260m
73964	Wegkapel. Nieuwpoort zn. Brakel. Een herhaaldelijk herbouwde kapel die mogelijk teruggaat op een kapel uit de 19 ^{de} eeuw die toen al een oudere kapel uit de omgeving verving. Het is een rechthoekige kapel in gewitte baksteenbouw met een pannen	Eerste kwart 19 ^{de} eeuw	Ca. 495m

	zadeldak en dakruisje. Herstellingen uitgevoerd in 1978 en eind jaren 90'.		
73965	Villa Demarbaix, Nieuwpoort 4, Brakel. Een bakstenen dubbelhuis onder een schilddak met een haaks aansluitend lager afgewolfd dak. Het gebouw dateert van ca. 1938.	Interbellum	Ca. 225m
73977	Wegkapel, Maandagstraat zn. Brakel. Wegkapel gewijg aan de OLV van Lourdes. Hardstenen gevelsteen met opschrift aanwezig: "Construit par J Vandenhoute-Crusiau 1877". Het gaat om een bakstenen gebouw met een pannen zadeldak en een ijzeren dakruis.	Vierde kwart 19 ^{de} eeuw	Ca. 470m
74111	Onze-Lieve-Vrouwekapel, Kroonstraat zn. Brakel. Rechthoekige bakstenen kapel onder een zadeldak met kunstleien en een dakklokje.	Vierde kwart 19 ^{de} eeuw	Ca. 240m
74112	Villa, Kroonstraat 56, Brakel. Een villa, vermoedelijk gebouwd door schrijnwerker Ockerman van 1932. Het gaat om een gebouw van twee verdiepingen om een soutterain. De afwerking van het gebouw en de bakstenen voortuinafsluiting met ijzeren hekwerk heeft invloeden van de art-decostijl.	Interbellum	Grenst aan het studiegebied

4.2.4 CENTRALE ARCHEOLOGISCHE INVENTARIS (CAI)

Figuur 28: Kaart met alle CAI-locaties (groen) in een straal van 1000m (rood) rond het onderzoeksgebied (blauw) (bron: CAI 2017).

De overzichtskaart geeft alle CAI-meldingen binnen een straal van 1km weer binnen het onderzoeksgebied. In een straal van ca. 1km rondom het onderzoeksgebied zijn 7 gekende CAI-locaties waarvan 6 tot de Romeinse periode gerekend worden. In de meeste gevallen gaat het om resten van bouw materiaal uit de Romeinse periode. Opmerkelijk is de Depotvondst van Everbeek. Deze laatste bestaat uit een concentratie van zilveren objecten. Tot slot is er nog een locatie met 5 munitiepatronen uit WOI gekend. Er zijn echter geen sites gekend in de directe nabijheid van het onderzoeksgebied: de dichtstbijzijnde CAI-locatie ligt op 270m afstand van het onderzoeksgebied.

CAI	Omschrijving	Datering	Afstand
151574	Perceelsnummer 1291 tussen de Steenberg en Fayte: Depotvondst van Everbeek: -PAMV 8558: versierde zilveren kom -PAMV 8559: hengel, afkomstig van kom -PAMV 8560-8563: 4 zilveren lepels -PAMV 8564: kom in terra nigra versierd met gladdingslijnen -PAMV 8565: zilveren koker -PAMV 8566: zilveren lepelsonde -PAMV 8567: fragment zilveren ring met intaglio -PAMV 8568: zilveren lingot -PAMV 8569: kop gouden haarspeld -PAMV 8570: stukje zilverblik -PAMV 8571: onbepaald object, sierstuk	Midden-Romeins, 3 ^{de} eeuw	Ca. 700m
210405	Bovenkwartier: Vondstconcentratie van 5 patronen kaliber 303 Brits gemarkeerd J 17 VII vervaardigd door Birmingham metaal & Munitie Co. Ltd. in Birmingham in 1917 Een patroon is compleet, de andere 4 deels uit elkaar.	WOI	Ca. 365m
500261	Fayte 1: Vondstconcentratie van bouw materiaal uit de Romeinse periode.	Romeinse periode	Ca. 730m
500263	Steenberg/Fayte: Spitsgracht uit de Romeinse periode met fragmenten van aardewerk (o.a. terra sigillata, type Dragendorf 37 en Pompejaans rood en gevernist aardewerk.)	Romeinse periode	Ca. 695m
500264	Oolstraat 1: Vondstconcentratie van bouw materiaal uit de Romeinse periode. Vermoedelijk gaat het om een Romeinse villa.	Romeinse periode	Ca. 270m
500265	Pevenage 1: Vondstconcentratie van bouw materiaal uit de Romeinse periode.	Romeinse periode	Ca. 790m

500362	Lobe 1: Vondstconcentratie van dakpanfragmenten uit de Romeinse periode	Romeinse periode	Ca. 540m
--------	--	------------------	----------

Figuur 29: Overzichtstabel met CAI-locaties.

4.2.5 BESTAND VERDWENEN MOLENS (MOLENECHO'S)

In de direct omgeving van het onderzoeksgebied lag de Steenbergmolen. Dit was een korenstaakmolen die reeds zichtbaar is op de Ferrariskaart. De molen moet dus vóór 1775 zijn opgericht. Deze molen werd in 1907 afgebroken (Molenecho's 2017).

4.3 CARTOGRAFISCHE BRONNEN

4.3.1 FRICKKAART (CA. 1712)

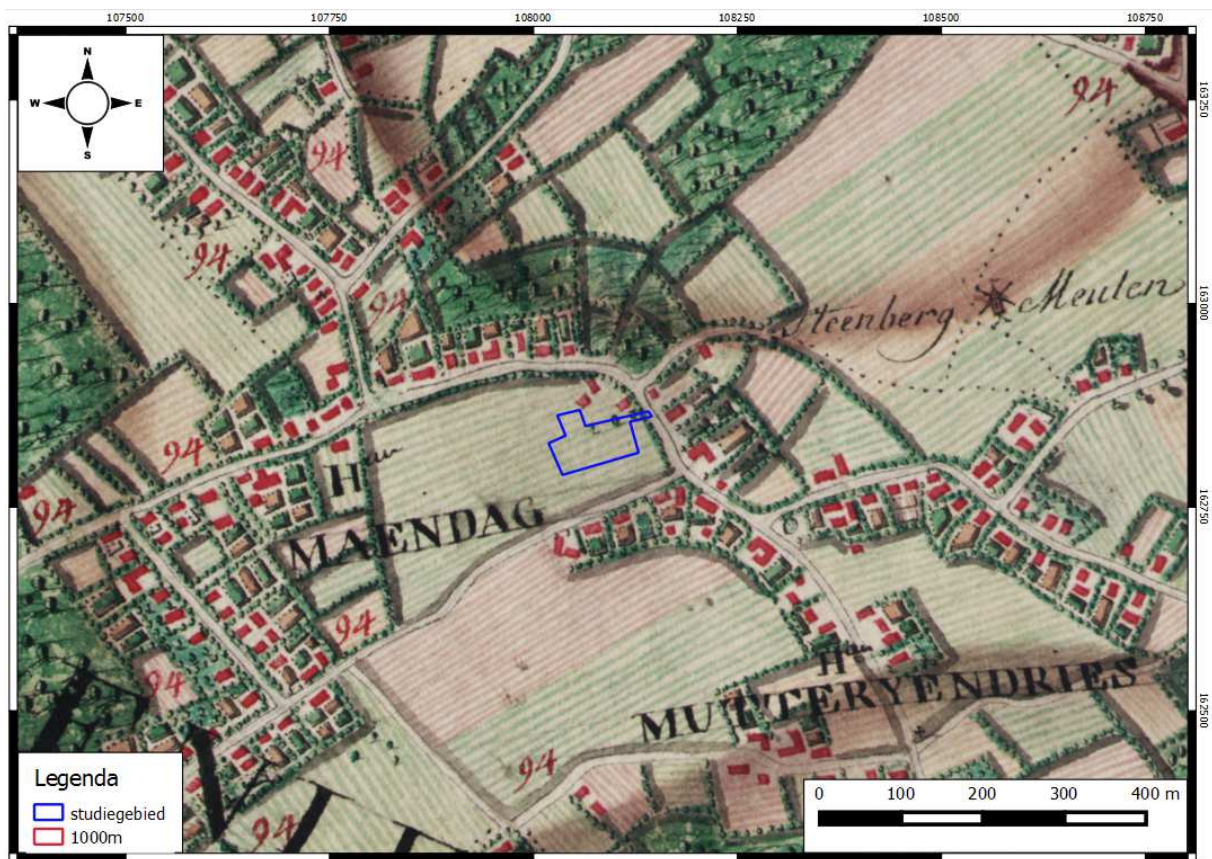

Figuur 30: Frickkaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (blauw). (Bron: Geopunt 2016)

De Frickkaart geeft een te algemeen beeld om exacte historisch relevante informatie te kunnen verschaffen. Deze kaart plaats het onderzoeksgebied in een onbebouwde zone in de nabijheid van enkele wegen. Ten noorden van het onderzoeksgebied wordt er een bosrijke zone aangeduid met het toponiem Hani. Durbois. Eveneens ten noorden van het onderzoeksgebied is er de aanwezigheid van een kapel met toponiem le S. Anne opgenomen.

In het noordoosten, ten opzichte van het onderzoeksgebied, wordt ook het toponiem Houdimont gebruikt. Dit zou kunnen wijzen op een iets heuvelachtigere zone in het landschap. Als we de ruime omgeving van het onderzoeksgebied bekijken worden er 3 kerken afgebeeld; respectievelijk ten zuidwesten van het onderzoeksterrein met het toponiem Flobeeck, te zuiden van het onderzoeksterrein met de naam Ogy en ten zuidoosten van het onderzoeksterrein met de naam Gouy.

4.3.2 FERRARISKAART (CA. 1771- 1778)

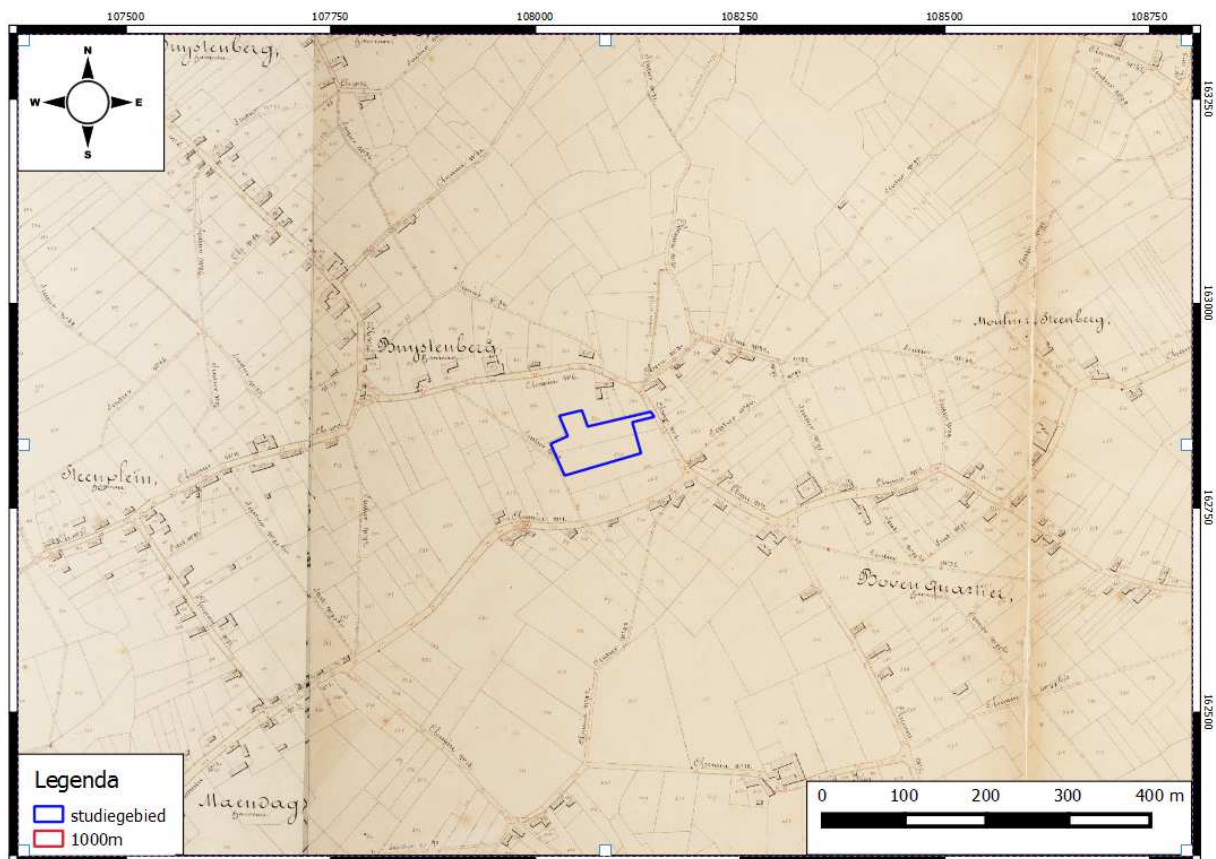

Figuur 31: Ferrariskaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (blauw). (Bron: Geopunt 2016)

De Ferrariskaart plaatst het onderzoeksgebied direct aan een weg, op akkerland/weiland. In de directe omgeving zien we dat er reeds een mate van bebouwing aanwezig is, evenals een aanzet tot duidelijk gestructureerde percelering. Er zijn meerdere moestuinlocatie afgebeeld wat kan duiden op de zelfvoorzienigheid van de bewoners van de afgebeelde huizen. Ten noorden van het onderzoeksgebied vinden we naast bebouwing en moestuinen, ook door bomen afgebakende zones met hoogstammen. In het noordoosten bevindt zich een molen met de naam Steenberg.

In het oosten bevindt zich een uitgestrekte beboste zone, deze wordt aangeduid met het toponiem B' de la Louviere. Op de kaart worden eveneens de toponiemen Maendag – Mutteryendries en Chatellenie D weergegeven. Het onderzoeksterrein is op deze kaart onbebouwd

4.3.3 ATLAS DER BUURTWEGEN (CA. 1841)

Figuur 32: Atlas der Buurtwegen met aanduiding van het onderzoeksgebied (blauw). (Bron: Geopunt 2016)

De Atlas der buurtwegen geeft een doorgedreven percelering van de omgeving weer. De wegen, reeds aangegeven op de Ferrariskaart, zij eveneens op deze kaart aangeduid. De bebouwingsgraad lijkt niet verder geëvolueerd te zijn. De molen “Steenberg” is op deze kaart niet meer afgebeeld. De beboste zones ten noorden en ten oosten van het onderzoeksgebied lijken plaats te hebben geruimd voor de verder uitbouw van landbouwgebied. Er is geen enkel toponiem dat op de Ferrariskaart is vermeld dat terug te vinden is op de Atlas der buurtwegen. Er wordt wel een nieuw toponiem weergegeven, namelijk Bruystenberg .

Het onderzoeksgebied is op deze kaart onbebouwd

4.3.4 VANDERMAELENKAART (CA. 1846-1854)

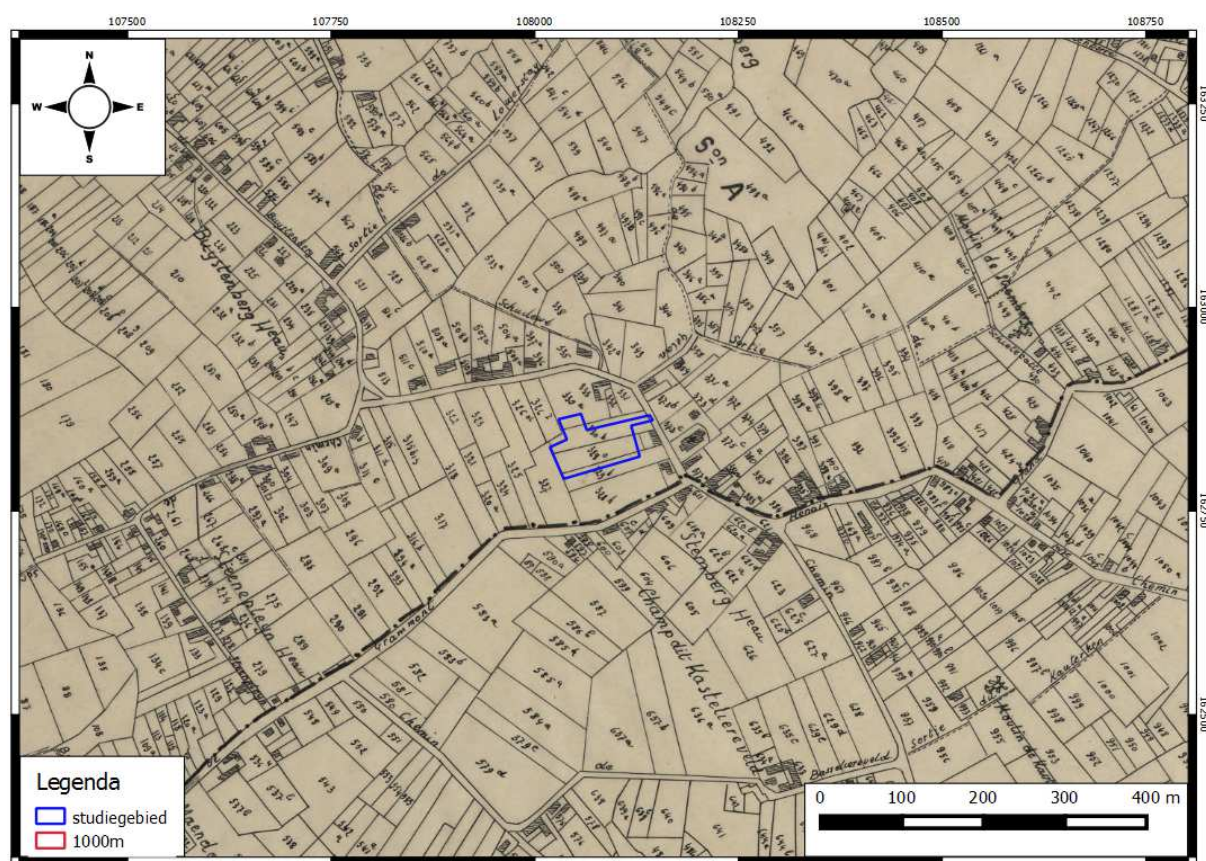

Figuur 33: Vandermaelenkaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (blauw). (Bron: Geopunt 2016)

Deze kaart is niet gedetailleerd genoeg om de mogelijke evolutie qua percelering en bebouwing weer te geven. Wat wel opvalt is dat het toponiem “Steenberg” terug wordt gebruikt, hetzelfde geldt voor het toponiem Maendag ten oosten en ten noord noordoosten worden twee nieuwe toponiemen weergegeven namelijk Steenpleyn en Luytenberg.

Het onderzoeksgebied is op deze kaart onbebouwd

4.3.5 POPPKAART (CA. 1842-1879)

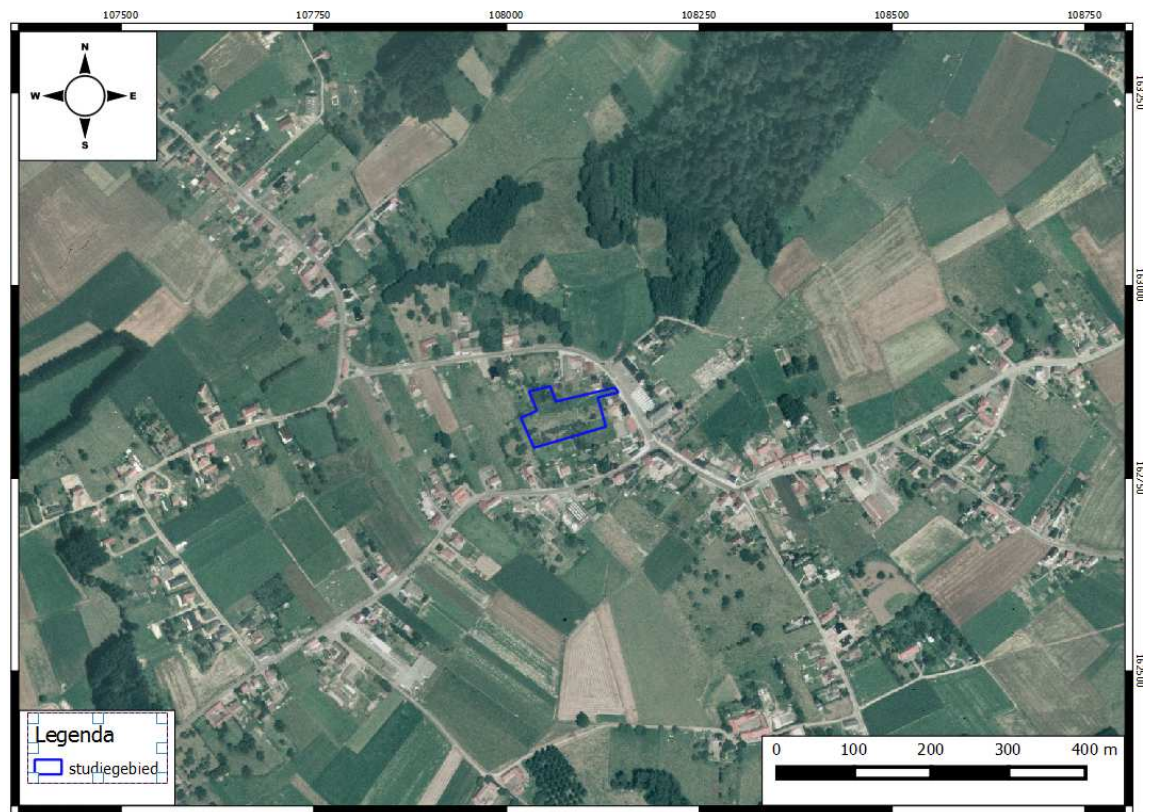

Figuur 34: Popp-kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (blauw) (Geopunt 2016)

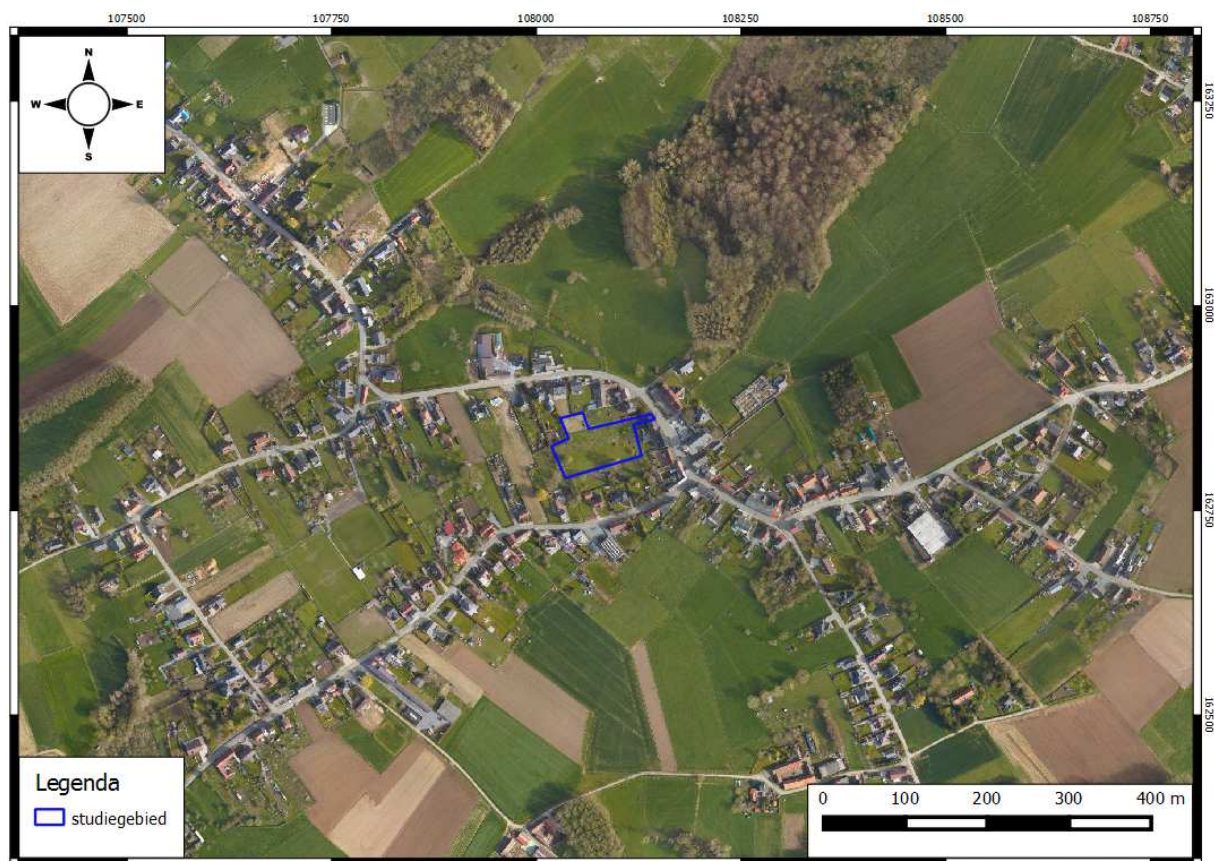
4.3.6 RECENTE LANDSCHAPSVERANDERINGEN

Figuur 35: Orthofotomozaïek uit 1971 (kleinschalige zomeropnamen, zwart-wit) met aanduiding van het onderzoeksgebied (blauw). (Bron: Geopunt 2016)

Figuur 36: Orthofotomozaïek uit 1979-1990 (kleinschalige zomeropnamen, kleur) met aanduiding van het onderzoeksgebied (blauw). (Bron: Geopunt 2016)

Figuur 36: Orthofotomosaïek uit 2013-2015 (grootschalige winteropnamen, kleur) met aanduiding van het onderzoeksgebied (blauw). (Bron: Geopunt 2016)

Het valt meteen op dat de lintbebouwing in de omgeving van het onderzoeksgebied sterk is toegenomen sinds de 19de eeuw. De omgeving rond de bebouwing heeft een minder ingrijpende verandering doorgemaakt. De wegen worden nog steeds omgeven door akkers en weilanden en het Steenbergbos is nog steeds duidelijk zichtbaar op alle orthofoto's. Het onderzoeksgebied is op deze opnames nog steeds onbebouwd. Hoogst waarschijnlijk is het onbebouwd gebleven sinds vóór de 18de eeuw.

5 BESLUIT

5.1 INTERPRETATIE EN DATERING

Op basis van de landschappelijke, archeologische en historische gegevens kan een inschatting gemaakt worden van de aard en ouderdom van eventuele archeologische vindplaatsen ter hoogte van het studiegebied.

Het studiegebied ligt in Brakel (Oost-Vlaanderen) nabij de taalgrens op de noordelijke flank van de getuigenheuvels van de Vlaamse Ardennen. Het terrein helft af en is door zijn locatie vermoedelijk onderhevig geweest aan erosie. De potentiële bodemerosiekaart geeft aan dat de percelen in de directe omgeving zeer laag tot medium gevoelig zijn aan erosie. Naar het noorden en het zuiden toe bevinden zich zijtakken van de Molenbeek. Naar het westen ligt de Verrebeek. De locatie van het onderzoeksgebied op een hoogte nabij water vormde een potentiële aantrekkingspool voor menselijke occupatie vanaf de steentijd. Desondanks zijn er in de omgeving geen archeologische resten uit de steentijd gekend. Het is mogelijk dat deze grotendeels door erosie verplaatst werden en zich nu onderaan de helling bevinden.

Vanaf het neolithicum neemt het belang van landbouw toe en wordt bodemvruchtbaarheid een bepalend criterium voor het inplanten van nederzettingen. Gronden die gemakkelijk bewerkbaar, goed gedraineerd en chemisch/fysisch vruchtbaar waren kregen de voorkeur, daarna volgden armere gronden. De ABA bodems waarop het onderzoeksgebied ligt zijn geschikt voor landbouw en hebben een goede waterhuishouding. Ze zijn echter erosiegevoelig waardoor mogelijk maatregelen genomen moesten worden om erosie te beperken alvorens de gronden in cultuur genomen konden worden. Hierdoor kregen mogelijk vlakker gelegen bodems de voorkeur. Er zijn tot nog toe geen sites uit het neolithicum gekend in de omgeving van het onderzoeksgebied.

Pas vanaf de Romeinse periode is er duidelijk bewijs voor een menselijke aanwezigheid in de omgeving. In de nabijheid van het onderzoeksgebied werden een aantal concentraties met Romeins bouw materiaal teruggevonden. Een van deze concentraties is mogelijk afkomstig van een Romeinse villa. Daarnaast werd ook nog een rijk depot van zilveren objecten uit de Romeinse periode teruggevonden. Uit de middeleeuwse en post-middeleeuwse periode is er minder gekend over de omgeving. Er zijn geen bouwhistorische relictten of CAI-locaties gekend voor de middeleeuwse en post-middeleeuwse periode.

Pas vanaf de 19de eeuw zijn er terug duidelijke sporen van menselijke aanwezigheid in de directe omgeving. Er worden verschillende woningen en winkelhuizen, een school, en de Sint-Jozefskerk aangelegd. De parochie van Everbeek-Boven lijkt zich in deze periode sterk ontwikkeld te hebben. Tot slot zijn er eveneens bewijzen voor een Britse aanwezigheid in het gebied tijdens de Eerste Wereldoorlog. Dit wordt ondersteund door een vondst van munitiepatronen met Engels opschrift.

5.2 INSCHATTING POTENTIEEL TOT KENNISVERMEERDERING

Het potentieel tot kennisvermeerdering bestaat voor dit onderzoeksgebied voornamelijk uit de mogelijke aanwezigheid van structuren de Romeinse periode. Het is niet uitgesloten dat er resten uit de steentijd, metaaltijden, middeleeuwen, en Post-middeleeuwse periode aanwezig zijn. Deze konden echter op basis van het bureauonderzoek niet vastgesteld worden.

Het is echter de vraag in welke mate sporen, structuren en stratigrafieën bewaard zijn gebleven onder het onderzoeksgebied:

- Het onderzoeksgebied is zeker sinds de 18de eeuw onbebouwd gebleven. Dit is bevorderlijk voor de bewaring van archeologische resten.
- Het onderzoeksgebied ligt op een lichte helling. Hoewel de omgeving in het verleden aan erosie onderhevig is geweest lijkt het onderzoeksgebied hiervan gespaard te zijn gebleven.
- Het onderzoeksgebied ligt deels op OB-bodems. Dit werd bijgevolg enigszins verstoord.

Op basis van bovenstaande argumenten kan besloten worden dat het onderzoeksgebied een zeker archeologisch potentieel heeft. Het lijkt hier vooral om resten uit de Romeinse periode te gaan, hoewel resten uit andere perioden niet uit te sluiten zijn. Er zijn weinig archeologische vindplaatsen uit de omgeving gekend, maar er kan niet aangetoond worden of het gebied effectief onbevolkt is gebleven, of dat er hiaten in de tot nog toe gekende sites zijn. Om uitsluitel te krijgen wordt dan ook verder onderzoek geadviseerd. Omdat de definitieve plannen van de woningen nog niet bestaan en deze bijgevolg licht kunnen afwijken van de huidige inplanting, wordt er voorgesteld om het volledige onderzoeksgebied te onderzoeken.

5.3 SAMENVATTING

Deze archeologienota werd opgesteld naar aanleiding van de geplande verkaveling met wegnis aan de Mouterij te Brakel (Oost-Vlaanderen). Het gaat om de aanleg van 10 loten met nieuwe woningen, drie parkeerzones met omliggende beplanting, en een nieuwe wegnis met onderliggend een DWA-en RWA-stelsel. Twee van de woningen bestaan uit volledig open bebouwing, de overige 8 zijn half-open bebouwing. Het onderzoeksgebied bevindt zich op een reeks percelen aan de Mouterij/kroonstraat te Brakel (Oost-Vlaanderen).

Het studiegebied is gelegen op de noordelijke flank van de getuigenheuvels van de Vlaamse Ardennen. Hoewel de omgeving in het verleden aan erosie onderhevig is geweest lijkt het onderzoeksgebied hiervan gespaard te zijn gebleven. Het onderzoeksgebied ligt deels op OB-bodems en werd bijgevolg deels verstoord. Het grootste deel situeert zich echter op A-bodems die –mits de nodige voorzorgen tegen erosie worden genomen- geschikt voor landbouw. Het onderzoeksgebied zelf ligt zeker sinds de 18de eeuw (Ferrariskaart) onder akker- of weideland.

Omwille van bovengenoemde redenen is het onmogelijk om het potentieel tot het winnen van relevante archeologische kennis correct in te schatten. Daarom adviseren wij verder onderzoek voor de volledige oppervlakte van het onderzoeksgebied. Op die manier kan er een goede inschatting gemaakt worden van de bodemopbouw en de mate waarin erosie hierop ingewerkt heeft en kan het archeologisch potentieel beter ingeschat worden. De uitwerking van de te volgen methode en de argumentatie hiervoor worden uiteengezet in “DEEL 3: Programma van maatregelen”.

6 KWALITEITSCONTROLE EN ONDERTEKENING

Naam	Functie	Handtekening	Datum
Didier Reyns	Director		22 december 2016
Patrick Hambach	Director		22 december 2016
Tim Moerenhout	Business Unit Manager		22 december 2016
Jan Coenaerts	Archeoloog/ Kwaliteitsverantwoordelijke		22 december 2016

7 BIBLIOGRAFIE

7.1 LITERAIRE BRONNEN

Bogemans, F. en Van Molle, M., 2005, Kaartblad 30 /38 Geraardsbergen. *Toelichtingen bij de quartairgeologische kaart van België – Vlaams Gewest*. Belgische Geologische Dienst en Afdeling Natuurlijke Rijkdommen en Energie, Brussel.

CadGIS 2016: Kadasterkaarten [online], http://ccff-test1.minfin.be/cadgisweb/?local=nl_BE (geraadpleegd op 21 februari 2017).

Centrale Archeologische Inventaris: CAI 2017

DOV Vlaanderen Bodemverkenner 2016: Topografische kaarten [online], <https://www.dov.vlaanderen.be/portaal/?module=public-bodemverkenner#ModulePage> (geraadpleegd op 21 februari 2017).

Geoportaal Vlaanderen 2017: inventarissen (Landschapsatlas, Gebieden geen archeologie) [Online], <https://geo.onroenderfgoed.be/> (geraadpleegd op 21 februari 2017)

Geopunt Vlaanderen 2017: Basiskaarten (Luchtfoto 2015, Luchtfoto 1970, Stratenplan) [Online], <http://www.geopunt.be/kaart> (geraadpleegd op 21 februari 2017).

Geopunt Vlaanderen 2017: Historische kaarten (Ferraris, Atlas van Buurtwegen, Vandermaelen, Popp) [Online], <http://www.geopunt.be/kaart> (geraadpleegd op 21 februari 2017).

Geopunt Vlaanderen 2017: Bodem kaarten (Bodemtypes, Bodemgebruik, Bodemerosie, WRB Soil Units, Tertiaire formaties, Quartaire formaties) [Online], <http://www.geopunt.be/kaart> (geraadpleegd op 21 februari 2017).

Inventaris landschappelijk erfgoed: (ID 300291) [Online], <https://inventaris.onroenderfgoed.be/erfgoedobjecten/300291> (geraadpleegd op 21 februari 2017)

Jacobs, P., Van Lancker, V., De Ceukelaire, M., De Breuck, W., en De Moor, G., 1999, Kaartblad 30 Geraardsbergen. *Toelichtingen bij de geologische kaart van België – Vlaams Gewest*. Belgische Geologische Dienst en Afdeling Natuurlijke Rijkdommen en Energie, Brussel.

Matthijs, J., 1999: Kaartblad 25 Hasselt. *Toelichtingen bij de geologische kaart van België – Vlaams gewest*. Ministerie van de Vlaamse gemeenschap, afdeling Natuurlijke Rijkdommen en Energie, Brussel.

Molenecho's 2017 [online], <http://www.molenechos.org/verdwenen/molen.php?AdvSearch=6698> (geraadpleegd op 21 februari 2017).

Nationaal Geografisch Instituut (NGI): Topografische kaart (1:10.000), [Online], www.ngi.be (geraadpleegd op 21 februari 2017).

Van Ranst E. & Sys C., 2000, *Eenduidige legende voor de digitale bodemkaarten van Vlaanderen (Schaal 1:20 000)*, Laboratorium voor bodemkunde, Universiteit Gent, Gent.